Ditleff von Zeppelin

Franskmanden

Bibliotek 1800

Ditleff von Zeppelin

Franskmanden

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Ditleff von Zeppelin: *Franskmanden* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

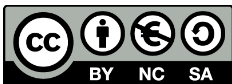
Copyright and conditions of use

This ebook edition of Ditleff von Zeppelin: *Franskmanden* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Forord

Tillad mig tre kritiske bemærkninger til dette skrift, der er en pamflet mod fransk ånd – skønt det vistnok tildels selv i form og tone virker gallisk.

Cher lecteur, charmante lectrice, denne bog har blandt andre fejl den, at den ikke er skrevet på fransk; jeg ville nemlig også gerne give et indtryk af sproget.

Her er ingen fri fantasi, kun den ædruelige virkelighed, der har spejlet sig i min enfoldige sjæl.

Behersker jeg mit emne? Hvilke indvendinger vil ikke f. eks. en kender af moderne fransk malerkunst kunne gøre imod mig? Lad gå at disse blade er en "ungdomssynd", som Hamsun har kaldt sine skildringer fra "Amerikas åndsliv".

D. Z.

1

Det var i forgårs, jeg kom hertil. Jeg har allerede fået mig et *chambre meublée*, og nu ligger jeg i den disede, tidlige morgen og ånder den underlige lugt af alle de forskellige mennesker, som har levet en del af deres tid i dette rum, der nu er mit. Jeg har åbnet min balkondør på klem, og støjen fra den vågnende by kommer til mig.

For nogle måneder siden gik jeg omkring i en anden by og hørte andre lydsammensætninger, ja lugtene var også helt anderledes end de, der nu bølger ind til mig. Men det er uhyre længe siden, det ligger mange år tilbage i min erindring, ekspressen har ikke alene lagt tusind af kilometer mellem mig og min forrige tilværelse; den har også kørt mig gennem tider; hundrede af oplevelser, sensationer, stemninger har rejst høje mure, tykke vægge mellem mig selv fra den 9. og mig selv fra den 12.

Åh, jeg ved så godt, at når jeg nu har været her nogle dage, er byen mig gammel og grå, og mine øjne lige så sløve som alle andres. Men om det er de første skarpe indtryk, der er de rigtige, se det er jeg ikke sikker på. Selvfølgelig er Paris en by som en anden i det store hele; det har jo den altnivellerende civilisation sørget for; dog glæder jeg mig til at farte om med friske sanser; og her er jo også en mindeduft for mig, selv om mine tidligere besøg var forbandet korte. Hvor er det let at rejse! Man behøver ikke at kunne et ord af sproget, man behøver ikke at ulejlige sig med det allerbitterste og kan forresten godt være idiot – det eneste man behøver er penge.

Nogen særlig begejstring eller forventning kan jeg ikke sige, jeg er i besiddelse af; og havde jeg lidt af noget sådant, var jeg sikkert blevet kølnet ved mit første møde med det franske sprog – i toldkammeret ved grænsen, hvor jeg blev skældt huden fuld og behandlet som den laveste slubbert.

"De skal til Paris! Viduuunderligt! viduuunderligt!" som en dansk professor blev ved at gentage for mig, til svar på nogle oplysninger, jeg bad om. Da jeg endelig bragte ham, ikke til fornuft, men til at holde op, ved at fortælle ham, at jeg herregud havde boet 10 år i Frankrig og været 3 gange i det vidunderlige Paris, tabte han ganske al interesse for mig. Nå, men det var det, at jeg ikke lagde mærke til noget særligt anderledes her – jo lokomotiverne piber på en anden syg og skæbnesvanger måde, som før en grufuld ulykke, og droskerne kører med cykelhjul, det er alt –

Hør, hvad er det for en morsom musik, en kyllingesang nede fra gaden, den er så disharmonisk og skrigende, at man må le – nu tror jeg, at jeg ved, hvad det er: Klinkeren der er på morgenturné og averterer for mulige kunder. Og nu brøler glarmesteren: "Vitriærr", og de fire årstiders kælling med sine sure og dyre æbler. Alle Paris' gadesælgere hyler op til min åbne dør. Jeg må op at lukke den for at sove videre.

Jeg har været her en tid og set en del. Meget af det berømte og besungne er intet værd og omvendt, selvfølgelig; og det oprindeligt smukke kan jo også blive vammelt ved sin fortærskethed. At se Montmartres knejper i grelt formiddagslys gør en næsten ondt; det er kun det tarveligste, billigste stads, som næppe kan måle sig med Dyrehavsbakken; man føler en

lignende medlidenhed som for en afdanket, bemalet sangerinde, der endnu vil gøre sig.

Men Rue Lepic med sit spraglede, ægte gadesælgerliv er ganske morsom, og udsigten fra Sacré-Cœur er smuk, når det en sjælden morgen er så klart, at man overhovedet kan se noget af byen. Jeg så den en dag i en mærkelig belysning: en skiddengrå tåge svømmer over Paris, tykkere til højre end til venstre driver den om, løfter sig og falder sammen i stadig uro. Og en grødlig sol prøver på at stikke en bleg stråle igennem den uldne nebulose; jeg ser, som på scenen, eller som i clairvoyance, en af byens gader. Således kan måske en fjern stjernebeboer skue de svundne årtusinders genfærd fra vor klode. – Alt gør et uhyggeligt opgravet indtryk. Endnu tæt under mig prajer husenes bagvægge med dagens skrigende plakater, og dybt nede til venstre, denne lange linje af legetøjshuse, det er en stolt gade med kaserner på seks etager; men hvor er det lille og skrøbeligt henstillet på den farlige jordskal. Ja, og nu ser jeg, at denne tynde skal er revnet hist og her; røgen fra den store ild siver langsomt op, og blander sig med den triste tåge. Og så er det ikke længere en by. Det er et månelandskab, med dets bjerge af størknet lava, store fociller rejser deres skeletter op af asken. Men alt er ikke dødt, på enkelte steder røber et kraters hvidlige røg et døende liv.

De store boulevarders stadige opløb af mennesker, af alle verdens nationer, interesserede mig ikke; der er mange folk, og hvad så! Det samme i vinduerne, som i alle andre byer. De internationale laster og dumheden præget i trækkene vandrer de frem, alle disse udødelige; de spiller deres roller godt de fleste: Kameliadamen, milliardæren; men desværre er denne

livsrevu altid den samme og rollerne kun få. En flot ting, en herlig ting er Avenue des Champs-Élysées med Triumfbuen, der åbner sig som en himmelport; når man står på en af øerne midt i færdslens brænding og ser op ad den lange skrånende bane, tager det sig ud, som om bilerne suser lige lukt ind i himlen, og hver chauffør, med sit styrehjul mellem hænderne, som han sidder der og ligefrem holder på ansvaret, føler sig også som en gud, der svinger med kloder. På begge sider af alléen er asfalten mørk og poleret af bilernes gummihjul, og om aftenen er det et eventyrsyn at se formuerne fare forbi. En vogn kommer kørende, man skelner ikke andet end en mørk silhuet og foran lygterne, de to vældige ildglugger, der kaster søer af lys over banen, som nu med natten er blevet glat og skinnende som is; i et øjeblik er vognen passeret en, og man får kun set et glimt af feerne i hvide, nedringede aftentoiletter med perler og diamanter; de sidder derinde, som i en lille polstret salon med blomster; og væk er de, den fine limousine giver ingen lyd af sig, ikke en skrue knirker, ikke et hjul skurrer, kun motorens hastige åndedræt, denne tusindpunds maskine er fløjet en forbi så let som en svale.

Og der er en, og nok en, og en igen, og så fremdeles i noget over en time.

Hvilken forskel mellem sådan en vogn og de store busser, der kører til Montmartre; noget lignende som mellem blodshestene der danser for kalecherne i Bois de Boulogne og de tunge Marseille-heste, som slæber af med en stenlæsset tombereau. Montmartre-bussen ligner mere en fæstning i to etager; bygget af jern med tredobbelte baghjul er den alligevel et af Paris' hurtigste køretøjer. Når man sidder ovenpå, i hjørnepladsen, er

det morsomt at se, hvordan alle i største hast viger til side for den tordnende kolos; den standser i et nu, og kommer lige så hurtigt i gang; når motoren begynder at arbejde, lyder det som om en orkan var sluppet løs i bugen på den, men støjen udløser sig straks i fart, og da hører man kun jernpladernes raslen. Den kører lige så hurtigt op som ned ad den stejle Rue des Martyrs, og kunne godt ligne Satans køretøj på Jorden. Den går ofte så tæt op til det smalle fortov, som hjulene tillader, så man heller ikke er sikker der; forleden blæste en ung dames kjole ind i dens rustne jernstativer, de slængte hende ind under baghjulene, som pressede tarmene ud af hende. Bussen synes et tænkende væsen, der styrer sig selv på en rå og hensynsløs måde; kun en gang har jeg set dens samvittighed, konduktøren – en dreng på nitten år – kravle frem fra sin gemte plads under taget og forsmækken og kaste sig jamrende på jorden – han havde lige knust en ældre dame.

Jeg kan ikke lide rejsebøger, jeg køber aldrig nogen, det er måske en dumhed, men de berøver mig nu engang al stemning. Det er også dyrt at gå rundt som en anden kalv med briller på næsen og den røde bog under armen, man er så en stadig skive for udplyndringsforsøg. "Hallo, der er en englænder!" og et herligt bykort bliver slået op for næsen af en, mens en anden trækker en diskret i armen, for at lade en få et glimt af obskøne billeder, han gemmer i sin inderlomme.

Det er jo grunden til, at jeg ikke ser meget af seværdighederne, men det bereder mig også mange overraskelser. Således kom jeg forleden forbi en smuk gammel kirke, St. Geneviève hed den, og en prægtig, rolig bygning med søjler og en rund kuppel, Pantheon hed den, og jeg gik ind af

porten til en park, Luxembourg hed den. Et fygende springvand i et stort bassin, hvor børn havde sat en del fartøjer, dejlige grusgange, plæner med livlige blomster og smukke palmer! Og så høsten, duften af døde blade, brisen fra de høje skyer. Høsten, som jeg kender fra Norden, fra Danmark med sine blussende bøge og klamme tåger; fra Sverige, med sine store, susende skove, de modne bær og de halsende hunde; høsten, den blide smerte berørte min sjæl og gjorde det hjemligt for mig; jeg spadserede om i Luxembourg som i min egen have, et sted jeg kendte så godt, og hvor andre blot af min nåde fik lov at komme. – Jo, jorden og jeg kender hinanden, og jeg må vist på en anden planet for at blive en fremmed. –

Det er dog underligt at se, hvordan moden kan føre ud i vanviddet; i dag så jeg min sandten to damer spille tennis i de moderne kjoler, hvor man ikke kan flytte fødderne; det så ud, som om de havde taget en snor om benene. –

Vi får vist oversvømmelse igen i disse dage. Seinen svulmer farligt op; der er ikke tale om, at noget fartøj kan slippe igennem brobuerne, så højt står floden, og de små skibsholdepladser ligger ude i det oprørte vand som strandede vrag. Ak, den franske administration har længe talt om alt det, der burde gøres, skulle gøres, og nu har vi det; men der arbejdes af alle kræfter, lægges sten på sten med cement imellem, som vandet smukt opløser. Pressen har her, som alle vegne, en tilbøjelighed til at fremstille sit land latterligt, og samtidig råber det med fædrelandskærlighed; "Matin" fortæller, at en professor har gjort det forsøg at skære hovedet af sommerfuglelarver, som dog forpuppede sig og blev til dejlige sommerfugle, der intet manglede uden hovedet; og sådan er

Frankrig, siger bladet, men det kan vel knibe med at finde en professor til at klistre hovedet på det igen. – Imidlertid siver vandet ned til *chemin de fer d'Orléans*; en kurvefabrik har mistet sin forbindelse med land og ligner en badeanstalt; en lygte på den bred, som før eksisterede, synes nu at stå midt i strømmen, dens svage flamme i den klare dag har en uforskyldt fjollet glans over sig, men snart når vandet den vel og slukker også denne søvnige pras. Det er underligt, men hver gang jeg nu kommer til at tænke på den franske administration, kommer jeg også til at tænke på lygten ude i det gule, truende vand. –

Mon der er noget land, hvor det engelske snobberi er større end i Frankrig? Og hvorledes har England egentlig erhvervet dette verdensry, folkenes ærbødighed? Sikkert ikke ved kultur; masserne ligger ikke på maven for det åndelige. Nej, kun ved det eneste mulige – den rå, brutale kraft. Enten i form af penge, industrien; eller i form af næven, sporten. – Så at sige alle varer er engelske – ikke som i Tyskland, hvor der blot står: Made in Germany; *tailor* alle vegne i stedet for *tailleur*, amerikansk vask i stedet for fransk vask, – ja selv visse artikler, som hos os kaldes franske, kaldes her engelske. – Franske moder er der ikke meget tilbage af, de var for sindssyge og upraktiske til den moderne tid; for herrernes vedkommende indskrænkes det vel til at spile det ene øje ud med et stykke glas; hos damerne måtte der jo hænge mere ved, f. eks. male ansigtet, snøre sig sygdomme til, gøre nederdelene så stramme, at man ikke kan gå i dem, skoene så spidse, at de skaffer dem vanskabte tæer og ligtorne og med så høje hæle, at de brækker over i de altid svage og ofte i forvejen skæve ankler. – At Frankrig stadig bevarer sit gamle ry som hjemsted for alt det, det selv kraftigt desavouerer,

skyldes de mange turister, der rejser ud for at få dét bekræftet, som de allerede vidste. Jeg har mødt nogle typiske eksemplarer. Sidste gang jeg kørte hjem fra Paris, var jeg sammen med et ungt kunstnerpar i de tredive timer rejsen varer. Åh! De havde set alt! Spillet lige til deres sidste skilling op i en af Montmartres huler, sådan et rigtigt røverhul; det havde været så morsomt; ja, så måtte de altså lidt tidligere hjem, og det var jo ellers kedeligt, men man måtte jo spendere noget, når man ville more sig. Gudskelov at hun havde købt silkeskørter og alt det andet, for så fikst som i Paris var det ingen steder i verden. Og så nydeligt som børnene forstod at opføre sig, ja det kunne ikke læres, det var medfødt; en lille pige havde f. eks. åbnet en dør for hende og kaldt hende madame og nejet aldeles som et voksent menneske; i Danmark havde man jo tænkt: din skabagtige unge; men her var det så naturligt, så nydeligt! Og hvor var dog franskmændene vittige, om jeg kendte den om P. L. M. (Paris, Lyon, Marseille)? *Pour la mort,* ja, var det ikke udmærket! Men da vi nærmede os de danske strande, tog de hinanden om halsen og græd bitterligt. I toget havde de ellers forbavset vore medrejsende ved den ihærdighed, hvormed de kyssede hinanden.

Et andet par traf jeg flere gange i millionbyen, som var det en skæbne; første gang sad jeg ved et bord i en café, da de tog plads ved siden af mig, og da de intet anede om stedets farlighed, snakkede de løs. Han var lille og bleg, uredt, glatraget, med en lidt pervers stor, smal mund, og et løst slips i stedet for flipper; han var vist en art præst eller K.F.U.M-leder; han talte meget mildt. Hun var mægtig og rødblisset og nød alt med smask og brask. De var begge revnefærdige af fransk fremmedstemning;

dog kneb det, da han skulle bestille maden, hun måtte hjælpe. Allerede anden gang, da jeg satte mig ved deres bord, havde de gjort fremskridt. Der var vel gået tre, fire dage, men i den tid havde de glemt en del af deres modersmål. De sagde *"oui"* i stedet for ja og *"non"* og *"c'est ca"* i stedet for jo. Det var vist hendes fødselsdag, for de talte om, at børnene nu tænkte på hende, og han spenderede en halv flaske champagne, hvad han dog havde sine betænkeligheder ved: "Hvad ville Fenger sige, hvis han så os nu!" hviskede han til hende med et henrykt synderansigt.

Jeg skal endnu nævne nogle af de almindelige fejltagelser. At der arbejdes i Frankrig, som alle vegne, er jo en selvfølgelighed, en banalitet, som der kun kan holdes lange foredrag om i udlandets franskvenlige selskaber. Det er det samme, der finder sted ved en sådan konference som ved turistrejserne: tilhørerne møder med samme overbevisning som foredragsholderen, og når han efter halvanden times snakken har fået dem overbevist, tiljubler de ham deres glæde over, at han havde samme mening som de selv. – Det er noget lignende, der gør sig gældende ved folks sædvanlige kritik over bøger: er det en bog, de selv kunne have tænkt sig at skrive, når de havde haft den evne, synes de om den; står den højere, uden for deres rækkevidde, er de ikke alene neutrale over for den men fjendtlige. A propos franske foredrag, det er meget morsomt at overvære sådan en forestilling. De er altid fine, for det er jo kun fine folk, som har råd til den luksus, at kunne fransk. Kan De høre det lange fornemme "a", når de unge damer udtaler det? Engelsk, det er jo et nyttigt sprog, men fransk, hvad skal man med det, det er kun luksus. Altså ved sådan en forestilling, hvor det høje bourgeoisi

er samlet i en fin sal og forsøger at sige noget på sproget, optræder en ægte fransk *professeur* (der er: lærer, i reglen skolelærer, men på programmet står der: professor), som efter et vellykket buk til den ærede forsamling begynder: Mesdames – ophold – messieurs! Ved denne herlige lyd går der en gysen over forsamlingen, damerne får gåsehud på den nedringede hals, der bliver kirketyst. Så går professoren videre, helst udtrykker han først sin glæde over at være kommet til dette smukke land – da foredragene holdes om vinteren, er det i reglen snesjap eller regn, men det kunne manden jo ikke vide, da han skrev sit foredrag i Frankrig og nu skal holde det i de tre nordiske riger; måske kommer han i tanke om det, når han om aftenen i det sludfulde vejr kører til salen, men så er det jo for sent til at finde på noget andet, og når han nu siger det, ser han hvordan taknemmeligheden lyser af alle ansigterne dernede. – For at undskylde tilhørernes uvidenhed om, at der arbejdes i Frankrig, fortæller han, stadig sødt smilende, hvorledes franskmændene til for kort tid siden troede, at der spadserede isbjørne omkring på gaderne her. Og videre går det. Når alle derfor til sidst ler og klapper, bevarer de indtrykket, at den franske elegance og elskværdighed er uovertræffelig og det galliske vid enestående – kuriøst er det at iagttage gamle, virkelige professorer, lærde mænd, som til daglig er meget kolde og filosofiske, hvorledes de vrider sig i kramper, når de parlerer med en lille frøken, som lige er hjemkommet fra et fransk pensionat. Man synes det er synd for den gamle mand. Men det bedste er dog at se, hvordan franskmanden, der på katederet hele tiden har bevæget sig som på et gymnastisk elskværdighedsapparat, hvordan han ikke kan skjule sin

overvældende glæde over at være "professor" i fransk, over at være blevet så dygtig i dette vanskelige sprog, over at han taler det flydende, komplet flydende.

Da jeg nu er ved det franske sprog, vil jeg sige, hvad jeg har at sige om det.

Jeg tror, at jeg er i besiddelse af egenskaber, som ikke alle har, til at have en grundet mening om det. For det første har jeg talt det, fra jeg blev født, for det andet kan jeg, som De ser, også nogenlunde dansk, det vil sige har optaget en fremmed kultur. En lignende fordel som et menneske ville få, når han skulle bedømme et terræn, ved ikke alene at stille sig midt i det og undersøge jordens duelighed, men ved også at fjerne sig et stykke derfra og se, hvordan stedet tager sig ud i forhold til omgivelserne. Når jeg stiller mig midt i det franske sprog synes jeg, at det er fattigt, tørt, det mangler udviklingsmulighed, det har intet lært, har ikke øst af fremmede, friske kilder, det minder om et bassins lidt sødligt, sovende vand. Det har ingen verdensforfatter, det har nogen betydelige navne. Og er det ikke uhyggeligt, at Loti er blevet så stor en skribent, at han har bevist at fransk er uovertræffeligt til at skildre alt det, som mangler liv; af følelserne: det sentimentale drømmeri, vemodet; af materielle ting: ørkenens sand, gamle slotte, døende folk, døende kulturer. Men når jeg stiller mig uden for, bliver det meget værre. Enhver oversætter vil have lagt mærke til sprogets fattigdom. Degenererede indianerstammer fra Sydamerika benytter sig kun af ganske få gloser; en ø har de f. eks. intet enkelt ord for, men klarer sig ved en halv snes ord, der siger, at det er et stykke land, som på alle sider er omgivet af

vand. Lignende oversættelser kan findes i enhver fremmedfransk ordbog.

Man har så ofte fremhævet, at de sydlandske folks megen gestikulering var tegn på deres livlighed; mon det ikke snarere er et bevis for sprogets mangel på udtryksevne? De døvstumme taler jo også fingersprog. Fingersprog = *language des doigts*; her har vi øen, kun en ganske lille, måske en halvø, og den vil vi altid have, når vi skal oversætte et af de nemme sammensatte ord.

Fransk er et grammatiksprog, en ordbogstale, derfor har franskmændene ofte, selvfølgelig ubevidst, også når de taler med hinanden, den følelse, at det er en hel kunst. Fransk har været og er et gesandtsprog, et salonsprog, et komplimentsprog, derfor holder damerne så meget af det. Der er ingen sprog i verden, som gør et mere upålideligt indtryk; hvad man siger på fransk, mener man ikke. Fransk har en almindelig balkonversations blødsødne, intetsigende klang; det mangler malm og sødme. Hvornår går noget på fransk dem til marv og ben? Ak, det bliver kun til gåsehud. Dertil er det fortærsket, så virkelig smukke ting ikke formår at fremkalde en stemning. Grækerne græd let, det gør også franskmændene.

Der er ingen rigtig rytme i franske vers, og de største digtere skriver Loti-sprog.

Når jeg slår over fra dansk til fransk, mærker jeg, med en vis forfærdelse, hvorledes der i samme nu sker en rent fysisk omvæltning i min hjerne, det flyder sammen deroppe; intet står klart, jeg mister min personlighed, bliver franskmand.

Endnu et: Det nordiske gadesprog, lømmeltale, kan af og til anvendes og gøre et kraftigt og sundt indtryk, som en drøj ed,

men Gud fri os for fransk slang, et enkelt ord deraf kan forpeste hjernen for flere minutter, det er, som om man lukkede op for en af Paris' mest rådne kloakker. Blot sådan et udtryk, som svarer til det danske: det kan du bide dig i næsen efter = *tu peux t'en rincer l'œil!* Eller den gængse, også af dannede brugte, spørgepartikkel: *Hein?* = Hva? Jeg tror, men det er jo ikke sprogvidenskabeligt, at både den og *"ah"*, udtryk for forbavselse, beundring, stammer fra Syden, hvor der er mange æsler, og er en påvirkning af disses skryden, som både er et spørgsmål: hihh! og en forbavselse: ahh! – Hihhahh. Det franske folk har slebne og fine manerer! Men da er det i hvert fald efter nordiske begreber mindre passende, at herrerne besørger midt på gaden, alle vegne, når der blot er et træ – et hjørne – en væg. Selv en bølle hos os ville ikke gøre det, forøvrigt ville han jo straks blive anholdt. Men her er det som i en negerkoloni; ingen føler ringeste blufærdighed derved. Og børnene bliver vænnet til det fra små af. At det ikke er noget jeg finder på, kan jeg for en gangs skyld bevise ved de opslag, som staten og privatfolk har sat op alle vegne, hvor der er en smule læ. Lige ved Champs-Élysées står i et hjørne med store bogstaver: *Défense d'uriner*. Så måtte de dog hellere have ladet herrerne stå, for de gjorde dog forsøg på at skjule sig, men det gør skiltet ikke.

Måske er der en enkelt enfoldig rejsende, som tror, at selv hundene er her så meget klogere end i hans hjemstavn, og at opslaget er udtryk for franskmændenes store høflighed også overfor dyrene – i stedet for hjemlandets stinkende fosfor.

"Nos fréres inférieurs" kaldte engang en fransk foredragsholder de arme aber for. A, ja, ja!

Som der forleden stod i "Matin", det må være gået tilbage med franskmændenes høflighed og galanteri; bladet beretter, hvorledes en ung, fattig pige faldt ned fra en omnibus, ti herrer stod i nærheden, men ikke en hånd blev rakt hende til hjælp, alle fik pludselig så travlt. Jeg har selv iagttaget et pudsigt tilfælde af denne vidtberømte høflighed. En dag jeg sad oven på en sporvogn, kom en dame op og så sig om efter plads; en ældre, galant herre rejste sig: madame! Men så satte vognen sig rask i bevægelse, og da herren opdagede, at der kun var en plads ledig på den anden side, helt oppe i hjørnet, blev han ked af det; han bad tørt om damen ville give ham pladsen igen; men damen må enten have været tunghør, ondskabsfuld eller fremmed, for hun forstod ikke; da lod herren indigneret, krænket i sin lovlige ejendomsret, han råbte: "Det er min plads," og jog hende næsten væk.

Var dette sket i Sverige, noget som ikke kan tænkes, havde de andre herrer rejst sig uden tøven og smidt ham ned på gaden; og derpå havde retten ikke blot frikendt, men rost dem.

Der hændte mig noget lignende forleden med min vært. Han så, at jeg havde købt en portiere og bebrejdede mig dog ikke at have sagt ham det, så ville han straks have ladet en sætte op; jeg greb lejligheden til at bede om at få lænestolen betrukket, men se det kunne jeg nu ikke få; ligesom herren på bussen blev han krænket, syntes vist, at det var udannet af mig ikke at have forstået, det blot var en artighed. Og fejlen lå virkelig også hos mig, for den rette definition af høflighed er jo den hensynsfuldhed, som intet koster. Herren på bussen og min vært var høflige, blot med den forskel, at den ene satte pris på sin magelighed, den anden på sine penge. Når det f. eks. gjaldt

om at rette på et gardin, flytte om på et eller andet, gøre jagt på lus og lopper, var han yderst forekommende. – Men nu modbeviste jeg mig jo!

Der er endnu et par ting jeg gang på gang har hørt ytret i Norden, og som efter min mening og erfaring er gale. Der drikkes meget mindre spiritus og børnene får færre kløl! Jeg boede i nogen tid lige overfor det lille anlæg ved College de France, og det er måske et tilholdssted for drukne bisser af alle aldre, jeg kan blot sige, at der var fuldt af dem nat og dag. Ét er vist, og det er, at hver tredje forretning i Paris er en café. Hvem har opfundet absinten, denne djævledrik? Hvor ødelæggende tror De ikke den uundgåelige aperitif, som ofte bliver til tre, og som skulle ægge appetitten, men på en sund mave fordærver den, hvor ødelæggende tror De ikke den er for sundheden? Hvor let tror De ikke den fører til almindeligt forfald? Og en franskmand, der agter sig selv og ikke vil lægge sig ud med folk, kan ikke lade være med at tage et eller andet, en Amer Picon, som, hvis man er så uheldig at spilde en dråbe af den på træ, brænder mærke i det.

Jeg tror ikke, at Frankrig er særlig fordrukken, men her drikkes også.

At børnene får mange prygl kan jeg bevidne med mange oprørende eksempler, men det beviser jo intet, jeg kan have været uheldig som med min bolig overfor anlægget. Dog ligesom det er franskmændene som har opfundet absinten, således er det også de franske mødre givet at have et særligt piskeredskab til deres børn; denne pisk kaldes *"martinet"*, den har stor lighed med den russiske knut og hænger ikke på væggen blot som et zirat.

Men vil De høre lidt af, hvad jeg har set, skal jeg gerne fortælle Dem det, ellers kan De jo springe det over; jeg kan også straks sige Dem, at jeg ofte har set et smukt og rørende forhold mellem børnene og forældrene her. Det følgende kan så være et par træk af den internationale moderømhed.

Som bekendt går næsten alle franske drenge med bare lægge, til de er temmelig gamle, og sådanne bare lægge er højst indbydende for en arrig moder med en *"martinet"*. De hårde og skarpe læderremme går lige ind i kødet; det er kun mødrene som bruger sådan en, da det er dem, som må tage sig af børnenes opdragelse, fædrene har ikke tid.

Min portnerkone, en fed og beskidt madam, har en rigtig sød og rar dreng på 10 år; jeg så kun flygtigt på ham i begyndelsen, men syntes dog allerede dengang, at han var noget forkuet, – og forleden styrter Gud hjælpe mig den stakkels unge ind ad hoveddøren fulgt af sin moder med *"martineten"*; han hylede af skræk og smerte, og hun opdragede ham, hun piskede af hjertens lyst over de bare, tynde lægge; jeg kom netop nedad trappen og overraskede dem. Moderen holdt straks op, og drengen flygtede; hun fortalte smilende, at ja, intet hjalp på hans hårdnakkede forvorpenhed – og dog var han endnu blå og rød af de kløø, han fik i går. Altid skulle han løbe på gaden, og så gik hun i dødelig angst. – Når hun taler med mig, er hendes stemme som smurt med marmelade, men forleden, da jeg stod i køkkenet, hørte jeg hendes rigtige røst nede fra gården. Det var drengen, han kunne blot vove på at flytte sig fra døren hele dagen, ja han kunne vove. – Hendes angst er, at én skal jo være i porten, og da hun ikke selv gider, må han. – Å ja, og i aften så jeg en moder, en tiggerske, med et svøbelsesbarn og to små for

at vække den offentlige ynk. Her i denne lille gade, hvor der ikke er noget at tjene, gav hun sin moderlighed tilkende. Det gik ud over en treårs lille pige, som hun stadig skældte ud; da moderen havde to andre at passe, måtte hun kalde barnet til sig for overhovedet at få fat i hende, men kun én gang fik hun hende lokket til at nærme sig, ellers, senere, holdt hun sig tre skridt fra livet. Men altså denne ene gang befalede hun hende at komme, og den lille nærmede sig forsigtigt, det sidste stykke rakte hun hånden frem som til forlig, afværgende og bedende; moderen greb med sin hekseklo fat i den, og da hun ikke kunne bruge den anden hånd til at slå med, måtte hun nøjes med at knibe hende så godt som muligt. Barnet våndede sig længe efter. "Du skal ære din fader og din moder."

Ved halv ottetiden står jeg i reglen i min smalle balkondør og ryger en dårlig cigaret, mens jeg kigger ned på gaden; jeg kan se lige ned i stuelejlighederne overfor. Der bor to temmelig fattige familier; det ene sted får børnene klø hvert øjeblik, det andet sted aldrig; det første sted er børnene støjende, uartige, det andet sted er de stille, søde. Som så meget andet ser dette ud som en opstillet fabel, men er kun virkelighed.

Det der er mig særlig ækelt ved det første sted, er en lille broder, faders og moders kæledægge, der opdrages til den fedeste egoisme; han hersker som en Nero med skræk og bæven over sine søskende. Har en af dem tiltrukket sig hans vrede, slæber de andre børn vedkommende unge hen til moderen, som straks griber en gammel paraply og slår arrigt og af al magt barnet i hovedet.

Forskellen kommer navnlig frem ved aftensbordet. Også her har de den skik at sætte den dampende suppeterrin, der har en

lignende fred som angelusklokkerne, *"la soupe du soir"*, frem på bordet. Men det ene sted er børnene urolige, drillesyge, ondskabsfulde; faderen springer op og slår i bordet, moderen hiver en af sine tøse i det uredte hår, en af dem bliver vist ud, en anden får sådan et dunk i nakken, at han dypper omtrent hele ansigtet i den kogende suppe, hvoraf følger hyl og skænderi mellem faderen og moderen; lillebror troner som en gudestatue, uberørt, hoven. Det andet sted er børnene altså artige, og det kender De jo fra H. C. Andersen.

Men på samme måde som mange rejsende bringer begejstrede anskuelser om Frankrigs "vidunderlighed", således har de i reglen også nogen få med sig, som går landet imod, og som de selvfølgelig tager med sig hjem i tilsvarende forstærket potens.

Det er ofte helt eventyrligt, hvad sådan en skikkelig dansker eller nordmand kan forestille sig ved franskmændenes usædelige levned. Længe før han rejste, er han måske blevet plaget af urolige drømme. Jeg havde en kammerat, som betroede mig, at han vaskede sig grundigt, hver gang han havde taget en franskmand i hånden, han var ikke at drive til at køre med metroen, og når vi tilfældigvis kom forbi skønne damer, kunne jeg se på ham, hvordan han holdt vejret.

Jeg har selv aldrig haft lyst til banale eventyr, men erfarne mænd, folk som havde rejst meget og været udsvævende i Italien, England, Tyskland og Paris, har fortalt mig, at det næsten var umuligt at blive smittet her, hvis man ikke ligefrem gik ud på det. Selv om dette er lidt overdrevent, er det i al fald sikkert, at prostitutionen er fast indordnet og har et grundigt lægetilsyn; og finere damer har deres egen doktor og holder

deres legeme i orden. De erfarne mænd fortalte mig hårrejsende historier om anglosaksernes skjulte laster; disse skinhellige, som fører det skønneste, regelmæssige familieliv hjemme, og som hvert år rejser til syden for at vælte sig i proletarkvarterernes skarn; det hedder sig, at de ligger ved badesteder.

Nej, da måtte de prise den franske immoralitets åbne frejdighed.

Ofte har folk, også agtværdige kvinder, fortalt mig ting, som jeg altså ikke tør genfortælle Dem, og som jeg selv i begyndelsen fandt løjerlige – for sådan noget siger man da ikke; de smilte lidt, men syntes ellers ikke der var noget i det.

Og her har vi igen negerkoloniens store uskyld.

Jeg skal selvfølgelig ikke forsvare den råhed og frækhed, som franskmændene fører i munden. Det følger af deres moral, uden at denne kan siges at have nogen skyld.

Folk i almindelighed ledes i deres opførsel ikke efter personlig finfølelse, dannelse, indsigt, men efter hvad der er skik og brug, hvad der er tilladt. Når man er et svin, er det jo nok prisværdigt ikke at gøre sig bedre end man er, ikke at være hykler eller skinhellig – oven i købet; men det er aldrig herligt at prale med sin gemenhed og finde den morsom. Og det er det, franskmænd plejer at gøre, da landet ikke længere er under trykket af en indskrænket præstemoral, som kan fylde nogen sømmelighed og blufærdighed i det, og de enkelte individer umuligt kan have så meget personligt skøn og takt, at de kan vogte på deres mund. Frejdigheden er steget på den gode tones bekostning. – Alt dette er sagt i det store hele,– selvfølgelig, jeg ved jo nok, at man ikke kan fortælle en "duchesse" eller en

"comtesse", at man har sovet med en dejlig pige om natten og havde en forfærdelig mavepine om morgenen – hvad man udmærket godt kan sige til en vildfremmed, ordentlig dame og endda gå i detaljer. – For at give dem en lille mundsmag skal jeg blot nævne, at ordet *"pisser"* regnes for lige så brugbart som tændstik eller kniv.

Men det franske snobberi ligger på sit dødsleje; landets egne børn har selv en mistanke om det, ellers ville aviserne jo ikke ved den mindste lejlighed råbe op med, at de nok skal vise ...

Det er ubestrideligt englænderne, som er ved at sparke sig et verdensry til.

Dog i den sidste tid er der endnu én ting, som franskmændene er blevet dygtige i, én ting, de formår at blænde den måbende hob med. Aviatik. Det er jo den flotteste af al sport, og jeg kan godt selv ligge i næsegrus beundring for en flyvende monoplan. Men jeg finder det "mod" latterligt, som skyldes pralelyst, det partout at ville beundres, selv om det skal koste livet, det man på fransk kalder "bravade".

Rostand har truffet på en prik den franske heltetype med sin Cyrano, der for at imponere nogle teatergængere, som han i grunden foragter, smider alle sine månedspenge til en skuespiller, så han må sulte i hele den tid. *"Quelle bêtise,"* siger hans ven, *"mais quel geste,"* svarer helten – og af ubegribelig finfølelse gifter han sig ikke med den kvinde, han elsker og som elsker ham.

Rostand har også skildret et andet fransk ideal, længslernes og drømmenes blege helt.

Længslen efter at være en stor mand, en Napoleon.

Det er en længsel, ja en sygdom, som mange franskmænd lider af, de er ikke alene rede til at kaste deres månedspenge bort for at blive det, men selve livet.

Når sådan en aviatiker skal til at gå op, anlægger han en engelsk iskold og ligegyldig mine, men indvendig dirrer han af begær efter at komme til, efter at vise, hvad han er for en Helvedes uforfærdet karl. Jeg ser i avisen, at sådan en typisk fransk vindbøjtel har slået sig ihjel i går.

Der er et billede af ham; da han er så heldig i det ydre at ligne Napoleon, har det været ham en let sag at gøre ligheden påfaldende, en lille krølle i panden og hvad der ellers hører til. Der står en længere beskrivelse af katastrofen, og deraf fremgår, og underligt er det jo ikke, at manden nok selv var overbevist om sit berømte familieskab eller lighed; han var dumdristig indtil vanvid, men når nogen gjorde ham opmærksom på det, kom han med dunkle hentydninger til sin skæbnestjerne, han *kunne* ikke dø. Grunden til at han fløj i går var nærmest den, at ingen vovede sig op med den brandstorm. Ingen turde, kun *han*. Barsk befalede han sin maskine frem, og at de andre flyvere næsten tiggede ham med tårer om at lade være, gjorde ham bare mere hidsig efter det; nu skulle han da endelig slå dem flade, de skulle tilbede ham. Havde de haft den idé, alle sammen at gå ind på restaurationen og spise frokost, var han næppe fløjet.

Det var ham ikke nok at flyve med og mod stormen; han skulle kraft stejle mig vende, så de døde af forskrækkelse dernede – og med et øje på sit apparat og et øje på de bitte sorte prikker dybt nede under sig laver han en kortvending midt i stormen og den rasende fart. I samme nu tvinger et vindstød

monoplanen om, og med spidsen nedad styrter det, ikke alene ved sin egen vægt, men også drevet af sin hundredehestekræfters motor. Og der ligger Napoleon, knust og overhældt af benzinen, som er gået i brand; han var ikke helt død, bevarede kontenancen så meget, at han kunne sige en flot bemærkning i argot til de første tililende. Denne bemærkning står i dag i avisen under titlen: *"Un brave"*, og det vidste han. Forresten skal det have været aldeles pragtfuldt at se ham spille op med døden, flyve fra banen og omtrent lodret, straks med fuld fart, stige til vejrs, komme og forsvinde over de høje fjerskyer, foretage de sindssvage *"virages"*, så monoplanen lå næsten kæntret på siden, mens propellerne piskede luften, og det lød for tilskuerne, som om en flok store fugle trak over hovedet på dem højt, højt i rummet; og endelig dale, eller rettere falde, i spidse spiraler og med standset motor. I statistisk aviatik var han mærket med et kors i parentes, som en, der var så godt som død, noget der aflokkede ham et hånligt smil.

Skønt som Lotis rejsebeskrivelser – hvis man blot kunne glemme forfatteren.

Selvfølgelig tænker jeg jo ikke på folk som Védrines, sejrherren over Paris-Madrid, en mand som er det flotteste billede på den moderne helt. Men man må også huske hans modtagelse af de officielle personligheder, efter at han var fløjet over Guadarramas evige sne; da han endelig dalede, brændt snart af solen, snart af frosten, styrtede såkaldte venner og bekendte sig over ham for at varme sig lidt i hans nærhed, måske tages på et verdensberømt billede med ham, men de fik

et skub, så de nær var gået bagover og blev skræmt i knæ af et brøl: "Gå væk I svin! Plads eller jeg sparker jer i maven."

Blot to ord om fransk opdragelse, som vi alle kender, men ikke skønner på. Vi ved, at det er skik hos pæne franske familier at skaffe sig så lidt bryderi med deres børn som muligt. Derfor bliver ungerne sat på landet i pleje, omtrent lige efter at de er så uheldige at blive født; der bliver de, til de kan komme i pension et andet sted; pigerne hos nonnerne, drengene i statsskolerne. Hvad et nonnekloster, et pigefængsel, er, forestiller vi os kun vagt; at en nonne er et overtroisk, hysterisk og uvidende individ, antager vi dog gerne. Men hvad betydning dette har for hele den franske nation, begriber vi først ved lang eftertanke. At den overhovedet eksisterer endnu, skyldes sikkert det, at ikke alle franske familier er pæne, fine og har råd til at holde deres børn i pension. Derfor er statsstyrelsen elendig, men landet rigt. – De franske møer får en haremsopdragelse, de bliver rustet til livet med faste, salmesang, kirkegang osv., men hovedstaden i Holland kender de ikke, det virkelige liv, det ugudelige liv, kender de ikke, og de skal giftes, leve med en mand, passe et hus, føde børn, opdrage! At de bliver seksuelt rådne skal vel ikke gøre det bedre.

Jeg kan tænke mig til en del, jeg har selv gået ni år på et jesuiterkollegium og takker min Gud for, at de år kun har efterladt et gabende hul i min tilværelse. Nonnerne! En dag talte jeg med forstanderinden på en sådan anstalt; jeg kom til at nævne en bog af en anset katolsk forfatter og spurgte, om hun havde læst den, men en dyb rædsel afmalte sig i hendes ansigt, og hun fremstammede: "Ak nej, vi lever ikke i livet, vi kender ikke synden." –

Dog her har det engelske snobberi haft en gavnlig virkning; en vis ungpige-emancipation er kommet på mode; men det går kun langsomt fremad; de franske mødre synes jo, det er sindssygt at slappe tugten, misunder vel også i deres stille sind den frihed, som de end nok så nødigt mener at måtte give deres døtre, da det nu engang er *"bon ton"*.

Jeg tænker på vore sunde, solbrændte piger fra badestederne ved Vesterhavet, eller de hundreder af unge damer, som en sommereftermiddag cykler ud ad Strandvejen; jeg tror ikke, at der er noget sted i verden, hvor damerne sidder så fint på cykel som i Danmark, i Frankrig *kan* de ikke køre. – Eller en norsk jente, når hun står på ski mellem grantræerne.

Ak, der er ingen sne i Frankrig, ingen skøjtebaner, kun høje bakker, som generer cyklisterne; men de højeste bakker, de største pukler, er de som vokser på mødrenes hjerner; de er slet ikke til at køre over, dumhedens og fordommenes høje bjerge. Men der kan bores tunneler i dem, de kan underminereres, ryddes helt, ved den største af alle dumheder: Respekten, rædslen for andres mening, snobberiet.

2

Jeg er blevet bekendt med en af mine naboer. Forleden da jeg sad og læste ved min åbne balkondør, får jeg pludselig øje på en angorakilling, som smutter ind under min seng. Den tyv, tænker jeg, og lægger mig på maven for at fange fyren, men han er naturligvis hurtigere end som så. Jagten fortsættes lidt, så hører jeg nogen banke på min dør. Jeg lukker op, og en høj ung mand kommer til syne. "Undskyld min herre, at jeg sådan bryder ind til Dem," siger han med et elskværdigt verdensmandssmil, forøvrigt er han i skjorteærmer, "men jeg tænkte jo nok, at min kat var sluppet ind til Dem." Jeg svarede noget sludder om, at katten var sød, og at det sgu ikke gjorde noget. Så fanger han dyret, tager den på armen, kalder den ved navn: "Kikki", giver den et par små dask oven i hovedet, siger endnu en frase til mig og forsvinder let bukkende ud af døren. Men da var vort bekendtskab gjort.

Han har slået sit kort op udenpå sin dør, men jeg har ikke haft mod til at stå stille og læse det, da jeg altid er bange for, at han skal komme ud i det samme, så jeg husker ham under navnet: "Franskmanden".

Om aftenen da jeg gik ud, sad han i det lille køkken for enden af gangen og spiste; han rejste sig høfligt, sagde goddag og spurgte mig, om jeg ikke ville benytte køkkenet, han havde lejet det, men det ville glæde ham, om han kunne være mig til tjeneste. Jeg takkede og vekslede et par ord, da man ikke sådan kan rende ud af døren og slå den i for næsen af en elskværdig mand.

Der sad forresten et kvindeligt væsen sammen med ham derude, men jeg kunne ikke se hende gennem det matte glas. Franskmanden spurgte mig, om jeg kendte nogen mennesker her i Paris, og da jeg svarede nej, og at jeg næsten følte mig lidt ensom, bad han mig til at drikke en kop te med sig om aftenen. Nu mente jeg passende at kunne trække mig tilbage, jeg takkede smilende, modtog også et smil og forsvandt. Se, se, tænkte jeg, nu har du jo næsten fået dig en ven.

Om aftenen gik jeg så ind til ham. Han sad i al magelighed, uden flip og med opsmøgede skjorteærmer. Yderst høflig sprang han op, skubbede en lille, laset lænestol hen til mig, undskyldte sin påklædning og værelsets sjuskeri, men det var værtens skyld, altså ikke hans påklædning eller mangel på påklædning, men værelsets malproperhed. For øvrigt tilføjede han kort efter, at man selv til sidst blev ligegyldig ved snavs – og han så oprigtigt overbevisende på mig – når man levede i sådant et hummer.

Det havde været en varm septemberdag, men skønt balkondørene stod åbne, syntes luften mig som i et dårligt udluftet værelse.

Jeg satte mig i lænestolen og så på Franskmanden, mens han talte. Det var en ganske flot karl, en bredskuldret, velvoksen mand; hans hår og hans øjne var kulsorte og teinten af en sydlandsk oliven. Hans optræden og stillinger var martialske, præget af energi; de bare arme muskuløse, hænderne brede og senede; fra lidt under den højre tinding til øjet havde han en skarp fure som efter et sabelhug; når han blev ivrig i talen, var den særlig tydelig og gav hans smalle ansigt med den store næse et rovfugleagtigt, skarptskuende udtryk. Han talte

flydende, tilsyneladende hurtigt, men indtrykket af fart skyldtes mere gestikulering og minespil. Jeg er sikker på, at en lille litterat hos os udtaler langt flere ord i minuttet, når han er ivrig, end en lignende type i Frankrig. Det er jo bekendt, at de franske advokater, i modsætning til de nordiske, optræder som skuespillere over for juryen, de søger at påvirke følelserne og derved skaffe en overbevisning, i stedet for tydeligt og klart straks at bevise. Derfor er der jo også så mange damer og herrer, som næsten hellere går hen og ser sådan en forestilling end et teaterstykke.

Mange franskmænd har ofte disse skuespilleres eller advokaters talemåde; bortset fra de sædvanlige oratoriske opremsninger taler de slet ikke særlig hurtigt, men de giver det indtryk, ved at lade ordene klinge og rulle og uafladelig gestikulering, så man til sidst er halvt bedøvet. Sådan talte også min Franskmand. Da han snakkede med en fremmed, blev han sig endnu mere bevidst, hvilken kunst han var i besiddelse af: at tale fransk, og han gjorde sig umage. Men hans ordvalg var temmelig fattigt: klassiske brokker fra skolen, slang og rester af en sikkert indskrænket læsning. Dog han spillede med forbavsende færdighed, glimrede i fransk vid, artighed, erfaring. Af og til standsede han og spurgte smilende, let undskyldende, om jeg var med, om jeg havde forstået det udtryk, for, her smilte han igen – han var jo vant til at tale hurtigt. Jo tak, jo, jeg havde forstået. Men jeg slap ikke så let, jeg blev forhørt, og min forklaring, definition, kasseret. Og han strålede af utilsløret glæde over at kunne belære; han sugede alt sit spyt, som nu da maskineriet var standset i sin fart, var ved at flyde ud, og langsomt, docerende indprentede han mig ordets

virkelige betydning. Så gjorde han et ophold og nikkede spørgende: Nå, nu har De forstået? Jeg takkede. Ah, ha! Gudskelov. Og han kørte videre til et nyt stoppested. Han spurgte mig ikke ud, ikke af diskretion, tror jeg, men fordi jeg interesserede ham langt mindre end det lille foredrag, han holdt for mig over farerne i Paris, apacherne, snylterne; jo, jo han vidste besked, han havde selv gået sin børneskole igennem.

Man siger, at franskmændene er forsigtige, meget lidt åbenhjertige; og det tror jeg nok; det skyldes vel gensidig mistro. Men Franskmanden må have været en undtagelse. I løbet af en halv time krængede han hele sit hjerte ud for mig, lagde sin fortid frem på bordet. Han var fra Tenes, en by i Algier, hans fader drev en stor forretning derovre og var bekendt, selv blandt de vilde stammer i ørkenen. Familien var vist adelig, havde besiddet store ejendomme ved Rhone, men var kort efter revolutionen udvandret til Tenes, hvor de havde anlagt et handelshus.

Da han havde taget sin studentereksamen, sendte faderen ham til Lyon for at studere ved dets universitet; han var lidt ængstelig for at slippe sønnen ud i Paris. Der tog han del i selskabslivet, var, kunne jeg nok forstå, en salonløve og gjorde bekendtskab med mange mennesker. "Jeg fik nogle venner," sagde han og lo, "det var ansete folk, de fleste lidt ældre end jeg, vi soldede, jeg betalte, de lånte penge af mig, jeg så dem selvfølgelig aldrig igen, vi lejede en lejlighed – og pludselig en dag opdager jeg at mine venner, mennesker jeg stolede på som på mig selv, har bedraget mig, taget mig grundigt ved næsen. Den vinter kostede mig tredive tusind francs, og den dag i dag betaler min fader lejen af den lejlighed, vi alle bandt os til i fire

år. Men jeg kan jo ikke fortælle Dem, hvor snedigt, hvor fint det var lavet. Jeg *måtte* gå i vandet. De synes måske, det lyder for usandsynligt alt dette her, men jeg har endnu breve, som de kan få at se." Han rejste sig for at lede, men jeg beroligede ham.

"Ja," sagde han så og satte sig, "De kan ikke være for mistroisk, antag De blot, at hver franskmand, De taler med, er en bedrager, så tager De ikke meget fejl! Men De kan jo nok forstå, at da min fader opdagede den ballade, og opdages måtte den jo, da det var ham, som skulle betale gildet, så blev han rasende, ja det var egentlig ikke så meget min fader, for han er i grunden en brav mand, og herregud det var da ikke så forskrækkelig mange penge for ham; næh, det var min moder, jeg havde at takke for den forandring, der nu indtraf. – De har ikke set min kone? Nå, ja hun er ude i aften for at forhøre sig om en plads, hun er nemlig skuespillerinde, og nu begynder jo engagementerne; jeg levede også med hende dengang i Lyon, og hun blev den egentlige anke mod mig. Min moder fik det lavet sådan, at jeg i min faders øjne blev en dagdriver, som smed penge væk, ikke gad bestille noget og holdt elskerinde. Jeg blev kaldt hjem, skældt prægtigt ud og sendt til Paris. Og nu har jeg det sådan, som De ser." Han slog ud med hånden. "Jeg får tre hundrede francs om måneden, det vil sige jeg får kun fem og halvfjerds sendt hver fjortende dag, halvtreds modtager værten fra min fader til huslejen, og andre halvtreds beholder fader for min påklædning, sådan at jeg bestiller tøjet, og han sender pengene til forretningen; på den måde mener de det umuligt for mig at bo med pigen. Og dog klarer man sig, som De ser!" Han lo. "Næh, den der skal fange Lucien Dubois, skal være finere end som så." Han lo igen overstadigt. "Men dette her er

ellers Himmerig for os; De skulle have set os sidste vinter, da de hjemme havde fået at vide af min fætter, det æsel, den spion, at vi igen boede sammen, og de pludselig, uden at jeg anede det, standsede udbetalingerne. Der stod jeg, uden tag over hovedet, uden penge, uden et menneske, jeg kunne støtte mig til. Ja, det var ikke let. Men denne gang skal De se det." Han sprang igen op og tog en brevbunke frem, endelig fandt han, hvad han søgte. "Det er et brev fra min moder, se her, her skriver hun: Ja, jeg ved godt at du sulter, men det har du fortjent." Han pegede på stedet.

"Hvordan ser Deres fru moder ud?" spurgte jeg blidt.

"Lille, grim som en lus, ondskabsfuld, snobbet. Ja, der er sgu én som ikke vil græde, når hun dør! Nå, men det var det, vi kom bort fra. Pigebarnet blev oven i købet syg for mig. Det så jo sort ud, men jeg opgav ikke modet. Jeg fandt i "Le Journal", at et selskab for nye gasbrændere søgte agenter, jeg meldte mig den næste dag og blev antaget. Nu skal de se den æske jeg lavede mig til at bære eksemplarerne i." Han tog ned fra skabet en stor gammel cigaræske, som han, forresten nydeligt, havde foret indvendig og inddelt i rum; uden på var den forsynet med et læderhåndtag. "Ja, den skiller jeg mig aldrig ved, vi har vandret sammen mangen en sludfuld aften. Jeg tjente halvanden francs på hver brænder, men af og til gik der dage efter hinanden, hvor jeg intet fik solgt; engang var der således fem dage, hvor vi levede af to sous, tja vi spiste de gamle brødskorper opløst i vand, den tarveligste fangekost. Og alligevel måtte jeg jo arbejde, rende i øsende regn, blæst og kulde uden såler i mine sko, på kryds og på tværs igennem hele byen, og blive afvist, afvist alle vegne den ene dag efter den anden. Når jeg så

drivvåd, sulten kom hjem, lå pigebarnet i det mørke, kolde værelse og hostede; lys var der jo ingen penge til, vi måtte være glade for at værten lod os blive måneden ud. Men De kan nok forstå, at i sådanne øjeblikke var det ikke lysteligt; en af de aftener da jeg nær havde opgivet det, modtog jeg det brev fra min moder, og jeg tror, det var det eneste, foruden penge, som kunne have rejst mig igen. Jeg fik fat i en gammel avis og så et avertissement, hvorefter man kunne tjene lidt ved at male nipsgenstande. Den næste dag var jeg der; det var særligt benpenneskafter. Jeg viste chefen et par fortegninger, jeg om natten havde lavet, og han var så tilfreds, at han gav mig på forhånd to hundrede penneskafter og nogle farver med to pensler; jeg skulle aflevere det i løbet af et par dage, penslerne med tilbehør ville da være mit, og jeg skulle igen få to hundrede benpenneskafter, som jeg så kunne male for egen fortjeneste. Det var halvtreds centimer for hvert hundrede. – to dage efter afleverede jeg de to hundrede og fik to hundrede i stedet. Men i begyndelsen var det vanskeligt og gik langsomt, først da jeg fik færdighed og kunne male fem hundrede i løbet af natten, blev det til forretning, og jeg var glad; men når jeg så faldt i søvn kl. 6 om morgenen, var jeg så sløv som en idiot. På den måde lysnede det alligevel for os, om dagen rendte jeg rundt med brænderne, og om natten malede jeg penneskafter; men da pengene begyndte at sive ind igen, og vi fik betalt lejen var der heller ikke andet end skind og ben tilbage af mig." Han trak en skuffe ud og tog imellem al muligt skrammel nogle hvide penneskafter med en mand eller pige eller svale eller et lille skib malet på. "Værsågod tag bare et par stykker. Ja der laves meget af den slags i Paris, man kalder det de små håndværk." Det

påmalede var ganske pænt gjort, hvad kan man forlange, når der males fem hundrede i løbet af én nat, penneskafterne selv var det billige kram, upraktisk og med blikholder, af den slags som sælges på markederne.

Jeg sad og talte temmelig længe, men efterhånden mærkede jeg til min forbavselse, at, mens jeg blev mere og mere søvnig, blev han derimod mere livlig og vågen. Til sidst kunne jeg ikke længere holde min gaben tilbage. "Ja, klokken er vel mange," sagde han i en spørgende tone; "det er da løjerligt, at min kone endnu ikke er kommet hjem." Da jeg ingen mine gjorde til at tage mit ur frem – fordi jeg hverken hørte eller tænkte længere – gik han ud på altanen. "Kom skal De se mit ur!" råbte han ind til mig. Jeg rejste mig, gabede, strakte mig og slæbte mig ud. Han pegede på en lejlighed overfor, hvor der endnu var lys. Ellers var næsten alle vinduer mørke. "Når De bøjer Dem lidt kan de se det store ur på væggen. Der bor en grækerinde, La Vieille, kalder vi hende; hun går først sent i seng, dog ikke så sent som jeg. Hun ruller næsten aldrig ned, når der derfor er slukket hos urmageren på hjørnet, bruger jeg hendes ur." Han lo. "I en by behøver man intet ur. Mit er forlængst hos tante – det er jo forresten min moders skyld – men på den måde sparer jeg reparationerne. Det skulle De også gøre." Han var glad over sin opfindelse, som vel nærmest skyldtes en øjeblikkelig nødvendighed, men som han nu syntes var så udmærket. Med mørket svandt også noget af den fremmed-videnskabelige tone, han havde holdt under lampens skin. "Herregud, hvad vil De, kære, det er sgu livet, der gør en praktisk; det kommer De også til at lære!" Aftenen var mild, næsten sanselig. Af og til kørte en bil forbi, som oftest med et par der lå i hinandens arme, mund

ved mund; men de tunge hestesporvogne – som synes en reminiscens fra de gode, gamle dage, og som selvfølgelig kører forbi Universitetet – var for længe siden hørt op at rulle. Ned ad en af de små gyder, der snegler sig op til montagne St. Geneviève, dinglede et par drukne bøller; de sang en vise om druen og vinen og hele dens historie, lige til den glider ned i de salige struber – gammel og køn som kirken på bakken; men da de kom ned i den brede, oplyste gade, og de tilmed så den før ubeskæftigede, men nu embedsmyndige betjent gå løs på dem, blev de tavse og slentrede videre med hinanden under armen som to uskyldige børn. Betjenten standsede, og jeg kunne se under lygten, hvordan han fulgte dem med et langt og bedrøvet blik, efterhånden som sandsynligheden svandt for en arrestation, en lille forandring. Men nej, bisserne dinglede artigt videre, snakkede blot højt på fulde folks vis; af og til stod de stille og tog hinanden om halsen, det så ud, som om de græd – lovens mand havde øjensynligt virket deprimerende på dem. Endelig blev de borte, og dermed var gaden tom igen.

"Det er da mærkeligt med min kone!" gentog Franskmanden.

Men nu kunne jeg ikke længere holde øjnene åbne, jeg bød godnat og tak for den behagelige aften. Han fulgte mig ud med lampen og sagde endnu en hel del elskværdighed om at komme igen og fornøjelse og meget andet, som må have fået vore naboer til at fare op i søvne og bande.

3

Jeg vågnede temmelig sent den næste morgen. Men da jeg gik forbi Franskmandens værelse, var der ganske stille derinde, og fra gaden så jeg, at hans gardiner var trukket sammen endnu.

Jeg gik mig en tur langs Seinen. Vandet var igen i sin normale højde, kurvefabrikken lignede ikke længere en badeanstalt, og lygtepælene syntes på ny en fornuftig ting. Mr. de Selves, Paris' borgmester, som ellers skal være imbecil, havde for en gang sejret ved sin negative virksomhed.

Jeg kommer forbi en lille ismand, der absolut vil have mig til at slikke is hos sig; jeg ryster på hovedet som en englænder; men det opdager en herre ovre på det andet fortov, han synes ikke før at have lagt mærke til mig, men nu finder han mig god. Han kommer og viser mig et tungt guldur, som han vil sælge mig for 20 francs, et rent lejlighedskøb, en *occasion* af den anden verden; han bliver lidt flov, da han hører, at jeg også taler fransk, men er dog glad over at jeg vil have uret. "Værsågod," siger han og stikker det hurtigt til mig. "Ja tak," siger jeg, "men før jeg køber det, vil jeg gerne hen til en guldsmed for straks at kunne glæde mig over mit store held." Men det er nok helt umuligt, det jeg der beder ham om, ja ganske udelikat. "Så må De henvende Dem til en englænder, monsieur!" Og han står tilbage med et indeklemt raseri og et uforsonligt had til en af sine landsmænd.

Det ville ikke være rart at møde ham i en gyde efter solnedgang.

Men nu tror jeg mig helt fri, skal lige til at spadsere i en fredhellig have, i Jardin des Plantes. Dog ved indgangen er der en sværm gadesælgere; som en flok rovfugle spejder de efter bytte og flyver over gaden, så snart de får set et glimt af den røde bog eller noget engelsk stof. Mig elendige, som lige er blevet antastet, og som skal igennem deres rede, slår de ned over med næb og klør. Med det mest bidske ansigt og idet jeg rejser børster over hele kroppen, lykkes det mig at slippe igennem. Men min ære bliver hængende som en skamferet klud bag ved mig. Jeg hører latter: jeg er sgu en dejlig fyr! Vidste jeg ikke, hvordan jeg tog mig ud bagfra, fik jeg det nu at vide.

I Jardin des Plantes er der nok nogle dyr, men det er jo, som navnet siger, særlig et botanisk anlæg med smukke vækster, bede, drivhuse og museer; dyrene er temmelig elendige. Under oversvømmelsen skal vandet være trængt ind i de store stengrave, så bjørnene i måneder svømmede om i det iskolde vand, noget isbjørnene måske nok kunne være glade ved, men som landbjørne næppe har godt af. – Jeg selv har i al fald set en stakkels abe, som ikke kunne få en tandbyld skåret, men døjede utrolige plager, hver gang den prøvede på at tage næring til sig. Det er jo muligt at mr. de Selves' overopsyn også gør sig gældende her. –

Men Jardin des Plantes er tillige en børnehave; her vrimler af frodige ammer, som giver die og holder de små frem. Jeg gik lidt derinde, men da der også var en del elskovspar, som ikke engang gad skjule deres hede, fik jeg dog lidt for meget af naturligheden og vendte om.

Jeg sprang op i en sporvogn, som netop kørte forbi. Der var næsten ingen derinde, og jeg søgte da ensomheden med et par

mopsede damer. Udenpå stod tre herrer og snakkede borgerligt og venskabeligt med hinanden. Ved et stoppested stod en af de tre herrers bekendte på. Han blev præsenteret og begyndte snart at tale om noget vigtigt, som fangede de andres interesse. Hvad det var, kunne jeg ikke høre; jeg så blot, at munden gik på ham og stod på de andre. Han havde mange fagter og et spændende minespil. En af dem tillod sig at åbne munden, taleren – rødhåret – soigneret, sikkert med lakstøvler og skægkam i lommen – hørte høfligt hans bemærkning; men så kunne jeg se, at han straks gendrev ham, han tog ganske fejl, det var, med et undskyldende smil, nonsens. Napoleon står bag på sporvognen, tænker jeg. Da han endelig sprang af og rakte hånden til farvel, var det tydeligt, at det var ham, som havde vundet slaget; ingen af de andre havde så meget som fået anbragt én træffer, de var blevet slået flade.

At jeg ikke straks så det, tænker jeg, mens jeg følger ham med øjnene, den gudesøn, som han går der rank i ryggen og vikser sit røde skæg og knirker med støvlerne – for jeg havde gættet rigtigt, de var lakerede.

Der var lidt tavst bag på sporvognen, det var som om de gode borgere ikke straks kunne få deres sikkerhed tilbage, nu da sejrherren var gået. Han mindede mig sådan om en dansk præst eller læge, havde behandlet disse ældre, værgeløse mænd, som han slet ikke kendte, med akkurat samme uforskammet nærgående overlegenhed, som en af vore kære landsmænd tror at kunne tillade sig – som om han enten havde konfirmeret os eller behandlet os for en skamfuld sygdom og derved skaffet sig herredømme over vort usle selv, og det blot fordi han for nogle år tilbage tog teologisk eller medicinsk eksamen.

Jeg tror forresten, at franske læger og præster er fri for den embedsfejl, selv om jeg ganske vist engang hørte en jesuit påstå, at han i grunden var langt fornemmere end konge og kejser, da han var selve Vorherres tjener på jorden, men den anskuelse praktiserede manden jo ikke, når han omgikkes folk.

Ved et-tiden kom jeg hjem.

Dubois var lige stået op; han stod i gangen med et par tomme flasker under armen, skulle åbenbart ud at købe ind til frokost. "Goddag, nå De kommer nok hjem fra en lille formiddagstur; ja, jeg er først stået op nu. Kom ud og drik kaffe med os!" Han nikkede mod køkkenet, og forsvandt ned ad trappen. Jeg lagde mærke til, at han var noget ubarberet, havde en fin stråhat på hovedet og en hvid klud snoet stramt om halsen i stedet for flip.

Imidlertid gik jeg ind til mig selv for at tilberede min frokost. Jeg har nemlig lært mig lidt madlavning, har engang drevet det til at lave tre varme retter i skoven på et par kampesten. Da jeg så kom til Paris, besluttede jeg at være min egen kok, og siden den tid er min respekt for kogekoner, kokkepiger og lign. faldet betydeligt. Mine redskaber købte jeg den første dag i en af de store basarer, en pande, to kasseroller, kopper, tallerkener, knive, gafler, glas og et lille spritapparat, to karklude ikke at forglemme.

Mens jeg spiste hørte jeg, hvorledes mr. Dubois konverserede rengøringskonen, som rumsterede i værelserne ved siden af; hans latter fik næsten mit glas til at klinge, men jeg kunne gennem døren mærke noget uægte ved den, som om den kun kom fra struben, ikke fra hjertet. Da jeg var færdig, gik jeg ud til dem. Franskmanden vinkede straks affabelt til mig: "Ah, ha! Der er De, værsågod, værsågod!" Han skubbede en slags taburet ud i

gangen, for i køkkenet var der knap plads til to. "Her er min kone, nå De kan ikke se hende, bøj dig lidt Marcella, at monsieur kan se dig!" Og jeg fik et glimt af væsenet, hun syntes forskræmt, bleg og mager, men øjnene var smukke, store, sorte, skinnede varmt under de lange vippers skygge, de var talende og sjælfulde som et dyrs.

Jeg sad ude på gangen og så hende kun af og til, når hun bøjede sig frem.

Hvor var det dog et grufuldt hul dette køkken, der var næsten mørkt, stank af skarnspanden, vasken, W.C, som lå lige ved, så hver gang én gik derind, viftede døren et lunkent pust i næsen på de spisende; omtrent over hovedet på dem hang nogle klude og tørrede over et stykke sejlgarn – og her nød en mediciner sin mad. Hans kone lignede jo nok en fugl i fangenskab, men han var aldeles ikke anfægtet, faldt ham ikke ind mere; han sad som en atlet på en bitte lille stol, skar på fransk maner små stykker ost med sin lommekniv og tilsvarende mundfulde af brødet. Han spiste og drak kraftigt. "Nå De laver også Deres mad hjemme, det var jo noget med løg, he! he! he!" Jeg fortalte ham, at det var bøf med løg; en forfærdelig ret, syntes han. Jeg blev udspurgt, hvor jeg gjorde mine indkøb, hvad jeg gav – og det var jo rent galt, jeg blev ordentlig taget ved næsen. Næh, i morgen skulle jeg ud med ham, så ville han vise mig de gode steder. Jeg takkede og var forresten også taknemmelig for hans tjenstagtighed. "Er vort værelse i stand Mme Therèse?" "Om et sekund," svarede rengøringskonen. "Vi kan vist godt gå ind, tag du kaffen Marcella, jeg tager kopperne, så slår du da ikke dem itu. He! he! he! Værsågod," og han bad mig gå først. Mme Therèse spjættede netop for sidste gang ud over gulvet for at få

det blankt; hun var mumiemager, med sirligt opsat hår, kulsorte øjne og hænder. "Messieurs," sagde hun, da vi gik forbi hende, præsenterede kosteskaft og smilte med et perlehvidt gebis. Åh dette galliske vid, denne lette, moquerende tone, charmant! tænkte jeg, idet jeg gjorde mig så tynd som muligt for at slippe forbi hende gennem døren.

"Vil De se vor Kikki; han har det godt, jeg lukkede ham inde, fordi jeg ikke kan lide, han løber ind til de andre logerende; i går kom han hjem og var helt parfumeret."

Han lukkede klædeskabet op, og der sad angorakillingen mellem linnedet på en af hylderne og rullede med store natåbne pupiller. "Men nu skal han have sin mad," og han satte den ud på gulvet foran en underkop med skåret kød.

Jeg måtte sætte mig i lænestolen; madame kom ind med kaffekanden. Kun én kop havde underkop, den fik jeg selvfølgelig, og han bød mig sukker af en gammel blikdåse. Herregud! Men da jeg nu så, at Franskmanden ikke havde andet at sidde på end sengen, for der var kun to stole, tilbød jeg at hente en hos mig. Han fulgte med. "De har ingen skærm," sagde han, da han så min lampe, "men det skal vi ordne meget billigt." Så snart vi var inde hos ham igen, tog han et stykke pap, skar det ud med en saks, drejede det rundt, gjorde det fast med lidt ståltråd foroven og forneden, noget andet til at hænge det på glasset – og jeg havde en udmærket skærm. "Værsågod." Jeg takkede. Og han strålede af tilbageholdt glæde over sin duelighed. "Ja, her i Paris må man sgu hjælpe sig selv, ellers bliver det dyrt at leve." Jeg fik mig forresten senere en skærm for 30 cent.

Madame sad på en stol og ligesom gemte sig midt i stuen, hun kælede for Kikki.

"Nå, min lille høne, hvordan går det!" og han lod sin store hånd falde ned på hendes spidse skulder. "Du gør mig fortræd," sagde hun og puttede sig kælent ind til ham, skabede sig til et lille, fjollet barn. Først nu faldt det mig ind, at hun ikke havde sagt ét ord; hendes stemme klang snøvlende, og den uvante scene gjorde mig helt underlig. "Min lille høne," sagde han igen og kneb hende i øret. Men nu erklærede hun, at det virkelig havde gjort ondt, rejste sig surmulende og gik hen til sengen. "He! he!"

Han stak ild på en cigaret, slugte al røgen, og mens han talte, væltede den op, som om der havde været ild i hans mave.

Madame stod stadig ved sengen og pillede ved et stykke tøj; og jeg så hendes dragt, en slags lang, falmet friserkåbe, der nærmest lignede et snavset gardin. Som om franskmanden havde gættet mine tanker, begyndte han at tale om den gene ved ikke at have et sted at gøre af sit tøj. I klædeskabet var der hylder til linnedet, og man kunne dog ikke godt hænge alt det andet på søm omkring på væggene. Hans store klædeskab var Assistenshuset, der lå det alt sammen; hans kone havde for flere hundrede francs linned, alt sammen på Assistenshuset. "Gå ud og sæt kaffen på igen," kommanderede han hende; hun snøvlede et eller andet, men turde dog ikke lade være. Så snart hun var ude af døren, betroede han sig til mig. Hun havde en modbydelig karakter. De havde ofte været oppe at slås, og hun havde banket ham med sin paraply. Jeg spurgte ham ikke, hvorfor han da blev sammen med hende, når det ikke længere var til gensidig fornøjelse; det kom jo ikke mig ved.

Overhovedet var denne fortrolighed lidt ubehagelig, da jeg som fremmed ikke kunne tage bestemt stilling til den. Men Dubois talte ikke så meget for at høre andres meninger som for at fremsætte sine egne, han lagde derfor slet ikke mærke til, at jeg svarede noget fjantet, genert sludder, eller fandt det måske blot i sin orden, at jeg opførte mig som idiot.

Da hans kone kom ind igen, lod han meget naturligt, som om hun ikke var til i stuen, gav hende blot af og til en ordre, og da hun heller ikke blandede sig i samtalen, kunne forresten ikke, var jeg også nødt til at behandle hende som luft. Igen en vanskelig stilling, da jeg ikke kunne være elskværdig overfor hende, for så så det ud, som om jeg holdt med hende mod ham, heller ikke kunne jeg være kold og ligegyldig, for det ville være en uforskammethed; jeg var da på ny tvunget til at opføre mig som åndssvag; det vil sige ikke lægge mærke til hende, ikke se hende, kun en sjælden gang når hun rakte mig en kop eller lign., at takke hende med overdreven høflighed. Men også denne strid og søgen var ganske privat; ingen opdagede den.

Dubois talte politik. Han var ikke ivrig, men når man ville frem her i Frankrig, måtte man drive lidt politik. Da han kom til Paris, kendte han ikke et menneske, nu var han på hat med det halve kvarter og dus med de mest indflydelsesrige. Det var ham ikke længere muligt at komme i forlegenhed. Mange af de mennesker var ikke meget værd, men det var altid godt at stå sig vel med dem; så var der selvfølgelig nogle andre, som han frekventerede af og til, og som var virkelig flinke. Han ville, om jeg ønskede det, gøre sig en fornøjelse af at præsentere mig. Men foreløbig var han optaget af en eksamen, læste hele natten.

Ved et-tiden lavede han te og bød gæstfrit af alt, hvad han havde: ost, brød, smør. Som tilfældigt opdagede han igen sin kone, der sad ved siden af ham. Igen lod han sin næve falde på hendes spidse skulder: min lille høne!? og igen våndede hun sig surmulende. Nu skete dog en lille forandring, idet Dubois for alvor blev gal i hovedet: "Eh, du keder os!" råbte han. "Kvinden er dum – som sine fødder!" henvendte han sig halvt smilende til mig. Hvad skulle jeg svare, jeg smilede åndssvagt og usikkert.

Jeg bragte talen over på et neutralt, intetsigende emne, sagde noget om mulig regn, nu var der ikke længe til vinteren, det var jo efterår. Derved kom vi til at tale om jagt, og her ville jeg imponere Dubois ved at fortælle ham, at jeg havde været på elsdyrsjagt i Sverige, Thule! Men ak, Dubois jagede i Afrika, gik aldrig glip af *sin* jagt, når han kom derover; han havde skudt vildsvin og ørne; men nu havde han besluttet at tage op i bjergene for at bakse med selve løven! Jeg var lige så flad, som de herrer bag på sporvognen, i intet kunne jeg hamle op med ham.

Tidligt på morgenen gik jeg ind for at sove, og Dubois satte sig til at arbejde.

Skønt jeg var meget træt, kunne jeg ikke falde i søvn; jeg lå og tænkte på Mlle Marcella, som jeg havde givet et hjerteligt håndtryk til godnat. Hun interesserede mig ikke noget videre, og jeg fandt hende, bortset fra øjnene, slet ikke køn. Ubegribeligt at hun blev sammen med ham. Var det vane, frygt, sanselighed, eller fordi hun ikke havde nogen at holde sig til? Og han, hvorfor beholdt han hende? Var det gammel vane, sanselighed, eller en smule pjaltet moral? Eller holdt de virkelig

af hinanden, sådan at det nok plagede dem at være sammen, men således at de dog ikke kunne skilles?

Hun var ham da underdanig, en lydig tjenerinde, et føjeligt stykke legetøj. "Hans lille høne!" Ja, sådan var det Dubois tænkte sig kvinden, sådan var det, at han ønskede Mlle Marcella, og deri lignede han sine landsmænd. Hun kunne blot vove at optræde som tænkende væsen, som menneske, ja hun kunne blot vove at have en personlig mening – nonsens. Tanken, som han aldrig kunne få, om at diskutere med hende, ville gøre ham lystig. Det var jo ingen grund til, at de ikke skulle skændes, og så fik han altid ret, da han kunne skrige højest og havde de fleste kræfter. Og med tiden indbankede han hende, at han havde ret i virkeligheden. – Ja sådan var det nok.

Jeg skulle lige til at slumre ind, da entrédøren åbnedes; en mand gik sagte gennem gangen og bankede endnu sagtere på ved siden af. Intet svar. Manden ventede fem minutter og bankede beskedent igen. Stadig intet svar. Han ventede nogle minutter og bankede igen, denne gang ganske lidt stærkere. Men der syntes ikke at være nogen derinde. – Vinden puslede stille ved mit gardin. – Igen bankede han på, lidt kraftigere. Og således gik det crescendo med pauser på i reglen fem minutter, dog overskred slagene aldrig en vis høflig banken. Endelig hørte jeg en seng knage, et par fødder klaske over gulvet og døren blive lukket op. Så begyndte en monohvisken. Det var amerikaneren, der kom hjem, og konen der tog imod ham. Dette gentog sig hver aften; forskellen lå blot i den tid, han måtte vente, og den afpassedes igen efter den tid, han kom hjem på. I aften stod han derude en halv time og blev formanet et kvarter, men der var aftener, hvor det varede meget længere.

Stemmen, der foreholdt ham det usømmelige og utilladelige i hans adfærd, var altid behersket; *han* talte aldrig, havde vel forlængst opgivet det; kun én gang hørte jeg ham sige noget, men da skreg hun op, som en såret skade, fik et hysterisk anfald, og jeg hørte ham stå op og rode med vandkanden. Men det var længe siden, han prøvede det ikke oftere. – Jeg så dem aldrig, for skønt han gik i seng fire, fem timer efter hende, fik han ikke lov at sove længere, og de stod meget tidligt op. Én morgen alligevel, da jeg ville ud, for at se livet i Hallerne, var ægtefolkene endnu sengeliggende; deres støvler stod udenfor: hendes var smalle, ligeud med lige hæle og firkantede næser; hans var nogle store gule sportsstøvler, dobbeltsålede, lavskaftede og med svære kobberringe. – Og jeg tænkte på familien Dubois' fodtøj; de stod ikke ude på gangen – vel for at spare drikkepengene; han bar lakerede sko, amerikanske selvfølgelig, hun gik omkring som en vadefugl på et par lange spidse støvler, forsynet med svimlende høje hæle. –

Nu var den lille puritanske prædiken hørt op; den ene pustede regelmæssigt gennem næsen, den anden var begyndt at snorke. Jeg faldt selv i søvn.

4

Der gik nogle dage. Jeg havde forladt mine handlende og gik efter Dubois' anbefalinger; forresten havde han selv trukket mig med og præsenteret mig for de herrer spækhøkere, slagtere, vinhandlere osv., han nævedes med dem og anbefalede mig til deres miskundhed, som en god ven. Da jeg også skulle købe de og de varer til den og den pris, det vil sige den billigste, fandt jeg alt slettere end før, men da jeg igen betalte det samme som i begyndelsen, blev der ingen forskel. Og min tiltro til ham svandt nogle grader.

Han lovede ofte at forevise mig byen, han kendte Paris som sin lomme, men det blev ikke til noget; et par gange, da vi mødtes ude, pegede han på bygningerne i nærheden, rådhuset, Notre-Dame, nævnte deres navn og behandlede dem som sin ejendom; men dertil indskrænkede det sig også.

Dog engang viste han stor tjenstagtighed, og hans iver kendte ingen grænser.

Dubois samlede på frimærker og bad altid om dem, jeg modtog fra udlandet. En dag skrev jeg efter nogle gamle danske to-rigsbankskillinger i blåt, som jeg havde liggende hjemme. Jeg ville forære ham dem, men det var alt for meget; jeg fik ikke lov. Han slog op i sin bog, og fandt ud af, at de var halvfjerdsindstyve francs værd stykket; vi måtte ud at sælge dem.

Vi gik først til en af hans bekendte, som handlede med frimærker på den venstre Seinebred; men han ville kun give fem francs; vi hånlo og tog en bus. Og vi var flere steder, under

arkaderne, i Montmartre, men prisen var omtrent ens alle vegne: fem, syv, otte; frimærkerne var stemplede, det var ulykken; uden det forsikrede Dubois mig, at han ikke havde givet dem fra sig under halvandethundrede francs. Nu solgte han dem for ni, idet han fiffigt gik to steder og fik fem det ene og fire det andet.

Der skulle snart være nye valg til municipalrådet. Dubois' liv blev noget forandret, han arbejdede nu om dagen og gik til møder om aftenen. Mange dage lå han ofte og gabede åbenlyst doven. Men når han sådan, længe i forvejen, besluttede at være flittig, var han opirret og gnaven; han skændtes da gerne med konen. Og når det kom til stykket, blev han ganske udmattet af at tænke på al den energi, han skulle til at udvikle. Så trak han gardinerne sammen og lagde sig for at sove. Han forklarede, at han havde *"la flegme"*, et udtryk der ikke betyder dovenskab, men at man ikke kan bestille noget.

Mlle Marcella havde fået ansættelse som figurantinde ved Folies-Bergères, hun gik til prøver hver eftermiddag. –

En dag forkyndte Dubois for alle, det vil sige rengøringskonen, Marcella og mig, at det var alvor, når konen var gået, skulle han *"abattre de la besogne"*, hænge knusende i.

Han nøjedes derfor ikke med som altid at gå i skjorteærmer, men havde smøget dem op højt over albuerne, og så snart Marcella var ude, lukkede han sig inde. En halv times tid efter vovede jeg mig hen at banke på. Han lukkede op, og jeg så straks, at jeg ikke forstyrrede. To store bøger lå opslået på bordet, men det var øjensynligt ikke dem, som fangede hans opmærksomhed. Nej, Dubois var ikke så meget teoretisk videnskabsmand som praktisk opfinder. Han var lige blevet

færdig med at lave en sirlig skålvægt – som bestod af en tyk, firkantet lineal, der var skåret skarpt til foroven, og hvorpå der balancerede en anden smal lineal med skålene svævende i tre tråde for hver af dens ender. Skålene var lavet af låget og bunden på en blikæske og lodderne af ensskårne små stykker blik.

Det var en brevvægt, forklarede han mig; en sådan kunne ikke mere købes i Frankrig, staten havde forbudt dem. Denne var derfor sin vægt værd i guld. Når han nu blot kunne finde et gram. Han ledte, og fandt endelig et eller andet, som han bestemt påstod vejede akkurat et gram. Han lagde det på en af vægtskålene og beregnede så blikstykkernes størrelse. Da de to skåle hang lige overfor hinanden med to ens stykker blik, var hans glæde stor: Ah, ha! min kære, det er ikke så tosset, *hein*?

Den næste dag så jeg ellers brevvægte flere steder; men Dubois ville ikke tro det; jeg havde taget fejl af andre instrumenter; endelig indrømmede han, at de måtte være kommet i brug igen de allersidste dage, da jeg forærede ham en for at drille ham, men han overbeviste mig straks om, at hans var langt mere pålidelig.

En anden gang havde han lavet modellen til en aeroplan. Han udbredte sig over de forbedringer, den ville indføre i luftfarten, kastede papirslappen omkring i stuen, og iagttog med sammenknebne øjne dens fald. Her var penge at tjene uden tvivl; den dag i dag ville han skrive til sin fader og bede ham sende tyve tusind francs for at udføre ideen praktisk; nægtede faderen det, hvad jo ikke var umuligt, ville han sælge patentet for hundrede tusind francs.

Hvor gammel Franskmanden var? Femogtyve år, men han så ældre ud.

Dog havde han en notesbog fyldt med bitte små bogstaver; af og til læste han et par sider af den udenad og bad konen om at høre ham. Han stillede sig da op som en skoledreng og afleverede remser af alenlange ord, og kosteligt lød det, når Marcella rettede en af de græsk-latinske sammensætninger. Men han kunne nok mærke, at det ikke forslog, og da municipalrådsvalgene nu også stod for døren, ville han ikke gå glip af lejligheden til at skabe sig en politisk stilling og udsatte sin eksamen til foråret.

Det blev en travl tid og en dyr tid for Dubois. Han havde udvalgt sin kandidat, hverken reaktionær eller radikal, en mand af en ubestemmelig kulør, som både kunne være det ene og det andet, og som derfor ingen rigtig stolede på – uden Dubois.

Han var borte nat og dag, rendte rundt i hele kvarteret, pressede folk, betalte omgange for bissevælgerne og holdt taler for dem, gik til møder, skreg og sloges; han blev endnu magrere i sit fugleansigt, var hæs og begyndte at mangle penge.

Men der lyste en umiskendelig sejrsglæde og energi ud af hans begsorte øjne.

Når han dødstræt og sulten endelig kom hjem, undgik han aldrig at aflægge mig et besøg; han talte og talte, forklarede, udlagde, snakkede om mennesker, som om jeg kendte dem, og forlod mig fuldstændig sikker på sejr.

Dette var tydelig hans bestilling, han befandt sig vel. – Sådan kan jeg tænke mig, at galliske høvdinge har set ud, når de rendte fra stamme til stamme og med mange ord og fagter forsøgte at bringe enighed, mens Cæsar trængte frem.

En aften ville han absolut have mig med til et møde; det ville blive bevæget, interessant og af uhyre betydning.

Det var i en lille skummel gade, udenfor stod nogle betjente, ved indgangen skulle man forevise sit vælgerkort, men Dubois fik mig med: Den herre er med mig! Vi gik gennem en lang gang og kom ind i en tætfyldt stue. Der var en luft! og en røg! og en stank! og et skrål! Vi kom netop i et bevæget øjeblik. I den anden ende af salen skimtede jeg en lille sorthåret mand; han stod på tæerne på et højt kateder, strakte begge arme i vejret og råbte med en skingrende pigestemme: "*Citoyens, citoyens!*" men ingen hørte ham. Det var en republikansk forsamling, alle var generaler, ordet var frit. Endelig fik manden på katederet også lov at sige noget.

Jeg kunne ikke rigtig høre og var desuden heller ikke med. Men jeg har aldrig set en mand lave så mange fagter; når der kom noget vigtigt, stødte han ordene frem og hamrede dem ind med næverne. Af og til brølte tilskuerne af latter, af og til jublede de af begejstring; han kendte taget. Forsamlingen var blandet, små og store købmænd side om side med lasede gadefejere; en gammel smed, skulderbred og grånet ved tindingerne, sad i en krog og røg sin pibe. Salen var vist en overbygget skolegård, den anden halvdel af gården, som var åben, var også menneskefyldt; med mellemrum stak en mand hovedet ind mellem søjlerne og råbte noget op til taleren, hver af disse afbrydelser var ledsaget af lattersalver ude fra gården og protest inde fra salen. Alle syntes at more sig udmærket. Jeg var ved at få ondt, og da Dubois så det, hjalp han mig ud i gården; her var bedre luft og bedre publikum; nogle havde også taget deres koner og kærester med, så det kunne ikke være

videre strengt med vælgerkortene. Men folk herude syntes nærmest at tage det hele som grin. Jeg så den mand, som af og til trængte sig frem og brølte en vittighed ind i salen; det var en pyntet og fedladen kolos, en af de umådelige typer, som så ofte findes i Frankrig, hvor folk hyppigt er enten fede giganter eller små bitte aber. Det var sikkert en rig grosserer, han var omgivet af et villigt latterkor.

Og Dubois kendte ham, og mange af de andre, og det var slet ikke løgn, og jeg blev præsenteret. Men vi blev der kun lidt, så masede han frem til den bagerste del af salen, lige op til tribunen, det gik meget nemt, han skubbede folk til side, sagde pardon, og da man troede, han var en embedsperson, lod man det ske. Bagved fandt han en ledig stump bænk og bad mig sidde. Den lille, iltre herre var færdig; nu optrådte en høj og bred mand, langsom i bevægelserne og langsom i talen, han havde en sort bas, som næsten ikke kunne høres. Det var Dubois' kandidat, jeg kendte ham. Men det var ikke let for den mand at skaffe sig ørenlyd. Han skulle forestille folkekandidat, skaffe bisserne dernede mindre gasafgifter, men det morsomme var, at han selv lige til for en måned siden havde været direktør for selvsamme gaskompagni. Det hed sig, at han var blevet afskediget, men han forklarede det, som om han selv havde taget sin afsked for at tjene folkets sag.

Denne forklaring blev modtaget med pibekoncert. Da sprang den lille sorthårede op igen. Det var hans modstander. Igen strakte han armene i vejret og råbte: "*Citoyens! Citoyens*!" Og da der blev nogenlunde roligt i salen, hamrede han løs: "*Citoyens*, lad den mand tale! For hvad ville man sige om jer, når det senere hed sig, at I nok ville lytte til anklagen, men ikke ville

høre forsvaret!" En bragen af bifald var lønnen for disse skønne ord. Kom så ikke her og sig, at talerkunsten ikke er holdt i ære i Frankrig.

Igen fik gasdirektøren lov at brumme nogle sætninger. Men hans ro og mørke bas huede dem ikke. Han blev igen afbrudt og igen hjulpet af sin ridderlige modstander. Men allerbedst som han var i gang med at fremstille sig som martyr, råbte en ironisk stemme med skærende klang op til ham: "Og de halvandethundredetusinde i gage!" En lattersalve rullede i salen. Igen var den sorthårede der: "*Citoyens!* Hvad vil man tro om jer, når I bruger sådanne midler!" Og en stor vrede rejste sig mod ophavsmanden til den almindelige lystighed: Ud med ham! Ud med ham! og han blev hældt på døren. Senere, da en mand igen gjorde spektakler, påstod man, at det var den samme, og at det var en forkert, man havde smidt ud.

Dette vakte stor munterhed.

Dubois tog del i alt, han skrålede og klappede ikke mindst, og morede sig kongeligt.

Der optrådte til sidst et par ganske unge mennesker, der også kaldte sig kandidater; de var meget store på det, men blev straks hånet i jorden.

Pludselig opstod der et vildt raseri: en af talerne havde berørt et farligt emne. Der brøltes: "Ned med kalotten!"

Dette råb gentoges snart af alle under taktfast trampen. Det var kleresiet, som blev hånet. Et par katolikker gjorde vrøvl; det kom til slagsmål, mange blev smidt ud.

Kl. 1 hævedes mødet, og alle gik leende og glade som efter et godt teaterstykke.

Dubois var henrykt, han kaldte aftenen en succes.

Jeg vaskede mig grundigt, inden jeg gik i seng.

5

Den næste dag var familien Dubois ikke stået op kl. 3 eftermiddag. Jeg troede, de var syge, og bankede på to, tre gange; endelig spurgte Mlle Marcellas stemme: "Hvem er det?" og da jeg fortalte hende det, bad hun mig vente et øjeblik; jeg hørte, hun tog tøj på, så lukkede hun op.

Hun var lige sprunget ud af sengen og havde hevet en nederdel over sig. Dubois lå i den og gned sine øjne, til slut sagde han: Goddag, og gabede. – Gardinerne, eller deres rester, var trukket for og hæftet med nåle, potten, som var fuld til randen, stod på natbordet ved siden af en tekop, hvori der flød en sjat og nogle druknede cigaretstumper. Vandfadet stod på gulvet, nogle ækle klude var krøllet sammen og smidt i en krog.

Ved den første mundfuld luft holdt jeg uvilkårligt vejret, og kom derved til at se mig så nøje om,

Dubois kunne ikke lide at lukke vinduerne op, og navnlig nu da det var koldt; men sådan en sødlig, kvalmende stank havde jeg endnu ikke lugtet, og det utåleligste var, at den var parfumeret.

Men medicineren mærkede intet, han opfriskede aftenens minder, genfortalte det hele for konen, idet han henvendte sig til mig. Da jeg spurgte ham om, hvordan det kunne være, at han endnu ikke var stået op, grinte han og sagde: "Tja, hvad vil De! Politik er sgu en dyr fornøjelse; men det vil snart betale sig for os. Foreløbig er der ikke en øre i kassen, men der er jo kun et par dage til, at jeg får pengene fra min fader; og så klarer vi os med at ligge lidt længere og drikke en kraftig kop chokolade

med brød til. Åh min kære, vi har gennemgået ganske andre tider." Han var helt ovenpå, glædede sig næsten over sin elendighed. Han priste for mig det overordentlig nærende ved en kop chokolade; når man først havde sat sådan en til livs, behøvede man ikke mere hele dagen. Om nogen tid begyndte hans kone også at optræde og tjene penge, halvfems francs om måneden, åh, det var ingen sag. Desuden var han sikker på en sejr ved valgene. Og så – ja så, han tårnede den ene eventyrbygning, det ene pragtfulde palads oven på det andet. – Ja, men chokoladen skulle jo også betales, hvordan ville han bære sig ad? Han ville låne halvtreds centimer hos portnerkonen, det var sgu ikke første gang; han lo igen. Jeg tilbød ham 20 francs. Næh, det kunne der ikke være tale om, vi var gode venner, sagde han, vi skulle ikke lade pengene forstyrre vort forhold. –

Men da han var klædt på, bankede han alligevel på min dør. Siden det var mig, for han havde aldrig taget imod det af nogen anden, og siden jeg selv tilbød det; men jeg måtte bestemt love ham at gøre gengæld, hvis jeg engang kom i forlegenhed. Jeg gav ham de 20 francs, og takkede.

Han rendte i byen, og lidt senere hørte jeg det koge og sprutte ude i køkkenet. Jeg blev bedt ud til kaffe.

"He! he! he! Der kan De se, vi har kunnet spise os mætte takket være Dem." Der lå resterne af en kylling, ost, pølse, frugt, vin og kaffe. – Dubois sad som sædvanlig i skjorteærmer og hældte vand på kaffekanden, Mlle Marcella var klædt på til at gå ud, hendes hår var redt frem i panden og klippet af på apachefacon, men det passede ikke til hendes magre ansigt, desuden var håret for tyndt.

Efter kaffen gik Marcella til Folies-Bergères, og jeg fulgte Dubois på hans værelse; han satte sig til at lave cigaretter, både papiret og mundstykket forfærdigede han selv, havde også opfundet et blikapparat til at fylde dem. Jeg kunne se, at der var noget som trykkede ham, en hemmelighed han gerne ville betro mig. Et cigarethylster revnede for ham, han tog uden raseri et nyt. "Ved De, hvad frimurerne er?" spurgte han pludselig. "Ja, jeg kender dem jo nok af omtale, men..." "Nå, De ved altså, at det er sådan et selskab, men De ved måske ikke, at det grener sig over hele verden, at det er det mægtigste parti her i Frankrig, at det så at sige styrer landet." Han så på mig. "Jeg søger at blive valgt ind i det, netop i disse dage; og De vil forstå, hvilken overordentlig betydning det vil have, hvis jeg kan skaffe vor kandidat også støtte der." Han så igen indtrængende på mig. Jeg ville sige noget, men han stoppede mig ved at række hånden frem og befale: Vent! Dubois brugte sådan at lukke munden på folk, han talte med, når han selv ville sige noget; men jeg havde først mærket det på det allersidste. Denne vane havde han, som så meget andet, tilfælles med mange af sine landsmænd. "De må love mig ikke at omtale dette med ét ord, ellers ville jeg ikke alene aldrig blive valgt ind, men også udsat for forfølgelser." Og han udbredte sig længe over alle de fabler, vi så godt kender. –

I flere aftener var han ude til hen ad morgenstunden, jeg vågnede ved, at han skændtes med konen. En eftermiddag hilste jeg på ham, før han gik ud at købe ind, han klagede over smerter i ryggen – der havde været stort slagsmål, hans kandidat gasdirektøren var blevet skældt ud af den lille sorthårede på hjemvejen fra mødet, hvorfor han havde banket ham, Dubois og flere skulle i retten for at vidne. Da han kom

hjem, svingede han sejrsstolt med en plakat, hvorpå han var nævnt allerførst blandt vidnerne. Dog det havde også sine ubehageligheder, forklarede han, for nu ville han sikkert blive overfaldet. "Men her er to," og han så på sine næver, "de er ikke store, men de slår hårdt." – Dubois var stolt af sine kræfter, man kunne se det på ham, når han gik ned ad gaden, han bar dem med værdighed. Jeg husker engang, vi slentrede hen ad boulevarden, han var lidt i forvejen, jeg var standset foran et vindue, et par herrer kom forbi; efter fransk skik skreg de arrigt i ansigtet på hinanden. Dubois kom straks hen til mig og spurgte, om det var til mig, de havde henvendt sig; da jeg sagde, at de blot talte indbyrdes, blev han beroliget, og lod en bemærkning falde om, at det forandrede sagen. –

Da jeg kom ud til dem i køkkenet for at drikke kaffe, var Dubois i meget ophidset stemning; Mlle Marcella var som sædvanlig slet intet, hun var lige så udtryksløs som en tallerken, kun øjnene bevarede deres sky gazelleglans. Franskmanden vinkede mig tyst ind i køkkenet og lukkede døren efter mig.

"Har De hørt mage," hviskede han højt med tilbageholdt raseri, "hun har stjålet ti francs fra os i dag!"

"Hvem?"

"Madame Therèse. Jeg er fuldstændig sikker på det, ellers kan De nok tænke dem, jeg ville vogte mig for at tale om det. Ikke sandt, du ved det også?" han gennemborede Marcella med sit falkeblik.

"Jam, ja æh!"

"Hvorfra ved De så sikkert, at det er hende?"

"Ganske bestemt; jeg havde lagt fem og tredive francs under linnedet i skabet, da jeg skulle have dem i dag var de ti francs

væk. Ingen andre kommer ind til os, og jeg lukker skabet, når vi går ud; hun må have gjort sit kup, da vi spiste frokost; ja, hun mangler ikke frækhed." Han så frem for sig med et ondt, hårdt blik. "Desuden rodede hun ofte i vort tøj under påskud af at lege med Kikki, jo lege, he! he! En paraply er blevet borte fra min kone! Jeg har længe haft hende mistænkt, men nu er jeg sikker." Han satte gaflen fra sig med energi. "Og hun skal ikke undslippe. – Ti frcs. Det er to dages mad og drikke for os, og hun ved, at vi har det fra hånden til munden. Det var rart, om man skulle nægte sig at spise sig mæt for at madame Therèse kunne gå i teater! Har De set hendes sko? De er tre gange så dyre som min kones! Jo, det er sgu en sød kælling! De ved vel, at hun lever sammen med en karl, en eller anden bandit fra Hallerne; hun kalder ham sin mand. He! he! Og jeg byder hende kaffe, taler og spøger med hende. Men stop nu!" Han fantaserede over alle de straffe, han tiltænkte hende: lægge et par fem francs i skabet, sådan at de kunne ses uden at være iøjnefaldende, lade hende være inde i stuen, komme lidt efter igen, konstatere, lukke døren af og banke, åh banke! Han svælgede i nydelsen over de høvl, han tænkte sig at give hende. – Han ville ikke blande politiet ind i sagen, det kunne så aldrig blive til noget; og han udbredte sig over de moderne loves blødagtighed, man kaldte forbryderne for nervesvage mennesker; nej, da priste han den gamle Moselov: øje for øje, tand for tand. Om jeg vidste, hvad araberne gjorde? Nå ikke, jo, havde jeg gjort en araber skade, blev jeg betalt med samme mønt. Havde jeg skåret en af hans fingre af, fik jeg en af mine skåret af, akkurat: "Har De gjort mig noget godt, åh, så er der ingen grænser for min taknemmelighed, for alt hvad jeg vil gøre

for Dem. Men har De gjort mig noget ondt..." og hans øjne lynede af hævntørst. Han talte ikke ud, puttede et stykke brød og ost i munden og tyggede vildt. Han ville måske også bare byde madame Therèse noget kaffe med kun lidt pulver i, en smagløs afføring. Og når hun så vred sig på gulvet i forfærdelige mavesmerter, ville han stille sig op foran hende og sige: "Nå madame Therèse, De kan ikke lide min kaffe! Se, se! den er ellers god!" – Han spillede hele scenen og nød også den. Endelig spurgte han mig om klokken, og da jeg sagde ham det, skyndte han sig ud til sin bestilling – hyle, overbevise, skvadronere, samle, med ét ord: politik!

6

Dagene gik. Dubois opdagede, hvad han havde brugt de ti francs til, og gav Marcella skylden; han var blevet næsten bedre venner med rengøringskonen, spøgede og lo med hende ligesom før. Mine tyve francs har jeg fået den første, men måtte låne ham tyve andre den niende og ti den tolvte.

Engang kom han hjem endnu mere optaget og fortællesyg end ellers. Man kunne ikke sige, at Dubois løj, men det franske sprog er i sig selv så fuldt af overdrivelser og svulst, at det man hos os ville kalde usandhed, ville her kun være en illustration, derfor sagde Dubois kun sjældent noget bevidst urigtigt.

Han havde været hos frimurerne, kom lige derfra! Om morgenen havde han modtaget et brev, hvori der stod, at han skulle møde der og der; et par herrer havde ført ham ind i et stort hus, bundet ham for øjnene og gået gennem lange, snørklede gange med ham. Endelig var de kommet ind i en mægtig, tyst sal, – at den var mægtig, kunne han høre på fodtrinenes genlyd. – Så var der drevet flere hokuspokus med ham som at gå op af mange trin og springe ud osv. Til sidst var han blevet udspurgt, stemmen kom langt, langt borte fra. Han troede nok at have klaret sig pænt. Der var ellers ganske stille i salen, men Dubois mente, at der var masser af folk til stede, hundreder. Da det var forbi, blev han ført ud, bindet taget af hans øjne, og han stod igen i gangen til et stort hus, ud til gaden. – Om nogle dage ville der kom et par herrer hjem til ham, og han ville blive underkastet et definitivt forhør før optagelsen. Jo, jo han skulle give dem besked; han ville sige

dem, at foreningen trængte til modige og hengivne folk, som kunne påtage sig farefulde hverv, og spurgte de ham om beviser for hans mod, tog han blot plakaten frem og sagde: "Her er et, som vel kan forslå!"

Og en eftermiddag kom der virkelig to herrer og ønskede at få Dubois i tale. Klokken var over et, men han var endnu ikke stået op, hvad jeg med uskyldig lumskhed betroede dem; måske sømmer det sig ikke for en frimurer, for de blev meget forbavset; han plejede ikke … sagde jeg, men jeg skulle gerne vække ham. Dubois bad mig lade dem vente et øjeblik i køkkenet. Han smuglede Mlle Marcella halvpåklædt over til mig og førte dem selv ind i sit gemak; de blev der kun ganske kort. Så snart de var gået, bankede han på til os, oprømt og sikker. De havde været mageløs elskværdige; da han ved afskeden gjorde dem opmærksom på, at de ikke havde taget ham i forhør, smilede de og svarede, at det ikke behøvedes – de mærkede nok straks, hvem de havde med at gøre, tilføjede han selv. Jeg spurgte ham ikke, om han viste dem plakaten.

Men Dubois hørte ikke oftere fra frimurerne. Han blev aldrig valgt; og talte aldrig mere om det. I én henseende havde naturen udstyret ham rigt: han kunne ikke føle sig slået, var altid ovenpå. Han mindede om en fattig mand, som tror sig i besiddelse af alverdens skatte og derfor føler sig stor og stærk. Det er jo så meget indbildningen, det kommer an på, og den manglede han ikke. Havde han et øjeblik indset sine fejl, var han straks gået til bunds. Hans styrke bestod i en løgn, men den var så kolossal, at den bar ham over alle afgrunde.

– Af og til holdt Dubois lange moralske foredrag for mig, ikke over det sjette bud selvfølgelig, men over det, der handler om

tyveri, jeg husker ikke dets nummer, herregud jeg har jo gået hos jesuitterne, og der blev der kun lagt vægt på det sjette. Disse foredrag stod ikke i forhold til noget, de måtte nærmest betragtes som velmente råd. Han lagde slet ikke skjul på, at den egentlige grund til hæderligheden var den fordel, man havde deraf, det betalte sig bedst i længden – det andet blev sgu altid opdaget. Men det hindrede ham ikke i at være stolt af sin rene vandel; han havde intet at skjule, og det ville jo have stor betydning for ham, når han engang i tiden kom til at indtage en betydelig stilling.

De politiske møder, caféerne, nattesjovet, skråleriet tog svært på ham. – Så en dag stod valgene der, hans kandidat faldt hæderligt, og det hele var forbi. Dubois grinte, he! he; havde alligevel haft en mistanke om det – han var ovenpå.

Han begyndte igen så småt at studere medicin.

7

Vinteren kom og med den dens ubehageligheder.

Kaminen i mit værelse varmede slet ikke; der var ingen træk i den.

De sorte svaler, jeg om aftenen morede mig med at se lege deres luftleg over de sodede tage, var forlængst borte. Til midt i oktober kunne jeg stå på min lille altan og betragte dem højt oppe i den tynde luft; Paris' tage står fulde af allehånde løjerlige skorstene; foruden de reglementære fastbyggede, er der i millionvis af høje og lave, smalle og svære blikrør forsynede med tutter, vejrhaner, vimpler, og over denne underlige, dampende dødningeskov synes de sorte svaler at have hjemme. De var af en fjendsk, venneløs karakter, jeg så dem aldrig sætte sig nogle steder, enten holdt de sig i den blå uendelighed og lod sig elegant glide ned af den ene bølge og op af den næste, eller de jog på jagt efter hinanden, en hel flok i sindssvag fart om de skarpe hjørner; det har ofte været mig en gåde, at en af dem ikke blev hængende i en spids vimpel eller andet. De ignorerede ganske de små svaler, som ofte satte sig i venskabelig forening på tagrenden overfor og kvidrede så frejdigt, de lod ikke til at kendes mere ved dem end ved gråspurvene. Min interesse for fuglene svandt ikke, fordi jeg var i en by, ofte stod jeg en hel halv time og så kun på svalerne.

Jeg kunne være i spænding ved at opdage en af dem, der havde taget plads midt i færdslen, en unge vel, som ikke kendte bilernes fart, indtil den med et: quick, slog sine blå sommerfuglevinger ud og var borte. De små var dristige nok; af

og til skimtede jeg en af dem svimlende højt oppe, men der var en endnu højere oppe. Jeg så den slå et par slag med de skarpe sabelvinger – så hurtigt som man glipper med øjnene – og stige nogle alen til, helt ind i usynligheden, og den vidste jeg var en af de sorte svaler. De små kunne synge rigtig kønt, havde også et lille skrig, der lød, som om man knækkede en hasselnød; de sorte brugte kun langtrukne hvin.

Men ak, det var længe siden!

Nu var himlen pløret, det regnede ned ad ruden, og når jeg kiggede på gaden, så jeg blot oven i våde paraplyer.

I min fortvivlelse lå jeg endda, lige indtil jeg kunne tænde lampen og være fri for at se elendigheden. Men det blev begyndelsen til en måneds bohemeliv, som det kostede mig en uhyre energi at komme ud af. Er man nemlig først rigtig i gang med at gå i seng hen ad morgenstunden, falder man ikke i søvn før og vågner ikke tidligere end op ad eftermiddagen.

Jeg drak te med Dubois ved to-tiden og røg og vrøvlede til tre, så gik jeg i reglen, og han satte sig til at "*abattre de la besogne*".

Han var ellers igen begyndt på politikken. Men denne gang var det ufejlbarligt! Hans parti måtte sejre, navnlig nu da han selv ville støtte det.

Det var atter valg til municipalrådet, da det forrige, så vidt jeg forstod, havde været for kort tid, siden det blot skulle fuldende tjenestetiden for et medlem, der pludselig var død. Men nu gjaldt det altså. Dubois med sin fine næse havde straks set den rette mand og foreslået ham i foreningen, som tak havde denne tilbudt ham at blive hans sekretær. Kandidaten hed Grandignaux, var litterat. Dette navn blev uheldigt for ham; hans fjender lavede det nemt om til *grand agneau* = store

får, og han gik snart kun under navnet "Fåret" blandt bisserne, vælgerne. Og dette gjorde ham på forhånd latterlig hos mange, så de syntes ikke at kunne være bekendt at stemme på: "Fåret".

Nå, men Dubois nærede ingen tvivl. Så snart *"permanencen"*, det vil sige Grandignaux' valgbureau blev oprettet, skulle han overtage ledelsen og få tre hundrede francs om måneden i gage, plus alle udgifter som droskepenge og lignende ekstra betalt. "Ah min kære, De vil da ikke have, jeg skal gøre det for min fornøjelse eller for Grandignaux' smukke øjne!" sagde han til mig. Denne gang var han klog af skade; værsågod: betal forud; gik det så ad Helvede til – hvad det ikke kunne – havde han tjent så og så meget; og han raslede fornøjet med de tænkte penge i sin lomme.

Gik det derimod, som det måtte, da blev han ved med at være Grandignaux' sekretær, så længe han var municipalrådsmedlem, og når hans embedstid var udløbet, ville Dubois ikke være så beskeden at afslå den direktørpost, eller hvad han nu fik tilbudt. For jeg vidste vel, hvad et municipalrådsmedlem var i sit kvarter, han kunne skalte og valte, som han ville, kort sagt, han var Napoleon i sin afdeling. – Dubois talte sig ivrig. – Og vidste jeg, hvad sekretær hos et municipalrådsmedlem betød?

"Ham selv!" svarede jeg.

"Rigtigt; ja, har De eller en af Deres venner et ønske, så kom til mig, og vi skal ordne det."

Men nu brød Dubois pludselig af, han kom i tanker om, at han skulle ud om aftenen; da skægget stod frodigt i ansigtet på ham, mente han det bedst at tage det af. "Ah, hahh! De har aldrig set, hvordan jeg barberer mig!" og han tog en

tændstikæske frem af sin skrammelskuffe; i dette skrin lå hans barberkniv, det vil sige bladet af en barbermaskine. Kunststykket begyndte: Dubois gned sig først ind med noget marseillesæbe, han påstod, at denne var den sundeste, holdt sirligt med det yderste af to fingre på det lille blad og skrabede sit alvorlige ansigt; det afskårne skæg viskede han af i sit håndklæde. Da han var færdig, tørrede han blot sæben af, stadig med håndklædet, der til daglig også måtte tjene som serviet og støveklud. Han lo glad og tilfreds: "He! he! he!" Og hvor stort et fortrin havde den mand ikke, han forstod at vende alt til det bedste. Da han skulle barbere sig, og jeg ikke gjorde mine til at gå, havde han i øjeblikket været ked af ikke at kunne tage en strålende kniv frem og imponere mig med, men i et nu lavede han det hele om til en opvisning, et akrobatisk mesterværk – jeg *blev* imponeret, resultatet var opnået, og Dubois grinte: He! he! he!

Det ringede, lige da han skulle gå. Marcella kom ind, træt og tavs, men idet hun opdagede, at han skulle ud, forandredes hendes humør til ærgerlig surhed. Hun snøvlede: "Skal du nu ud igen? Hvad er der er at spise?"

"Hvad Fanden vil du have, jeg skal gøre? Jeg kan jo ikke opgive min fremtid på grund af din middagsmad!"

"Åh dette tosseri!"

"Jeg har ikke spurgt om din mening! Her er et par francs, køb selv noget!"

"Mæh! Hæh! Ja vil du skabe dig – værsågod!"

Og Dubois gik rasende sin vej.

Marcella satte sig ned på en stol og græd så småt. Jeg klappede hende lidt, og i sin nød gav hun efter for lysten til at

betro sine lidelser til mig og skælde Dubois ud, siden der nu ikke var nogen fare længere. Var det ikke sørgeligt at se ham spilde sin tid! Jeg spurgte hende, om hun ikke kunne råde ham, bringe ham til at indse. Men hun trak bare på skuldrene. Han smed alle deres penge bort; hun viste mig sine støvler, der var ikke andet end de høje hæle tilbage. Det forslog ikke, at hun tjente noget; lige fra den første dag, de flyttede sammen, havde han "lånt" hendes sølle hundrede francs, også den vinter da de brugte tredive tusind. Han var rædsomt egoistisk; om natten kunne hun ikke sove, fordi han bladede i bøger, drak te, røg og vendte sig i sengen, men gudnåde hende, hvis hun sagde noget. Han trak også alle tæpper til sig, så hun lå og knagfrøs. –

"Men," sagde hun, "det var ligegodt mig, som ville have ham i begyndelsen." Jeg så, at hun var meget træt, og tilbød at hente nogen mad til hende, og hun tog imod det, som den selvfølgelighed det også var. Jeg blev hos hende, imedens hun spiste; da hun var færdig, erklærede hun ikke at gide gå til Folies-Bergères; det var et tab af tre francs, men det slog jo alligevel aldrig til.

Sidde og tale fornuftigt med Marcella i flere timer var en umulighed, og det faldt hende heller ikke ind. Hun ledte længe efter noget vi kunne more os med, sprang endelig op og undersøgte sin pung; der fandt hun en hullet sou; hun bandt en sort tråd i den, og nu var jeg med: vi skulle narre folk på gaden.

Vi tog noget varmt tøj på, slukkede lampen og stillede os ud på altanen. De første, som nærmede sig, var et helt selskab, næppe var de kommet forbi, før et pengestykke rullede klirrende hen ad fortovet. Alle standsede, gik tilbage, ledte, strøg tændstikker, undersøgte deres penge og gik endelig, idet

den ene skulle spille flot overfor den anden og bryde sig fa'en om den skilling, men dog ærgrede sig i sit stille sind over muligheden af have tabt noget af betydning. Souen var hejst i sikkerhed op på balkongelænderet. – Vi holdt folk for grin i over to timer, og mange var vore ofre. En fin ældre dame lagde sig endog på knæ for bedre at kunne se. Et par herrer kom i skænderi og blev måske uvenner for livstid. En droskekusk, som kørte i skridt langs fortovet, stod af bukken og satte sig først op igen efter nøje at have undersøgt fortovet, rendestenen og kørebanen. Selv en betjent bed på, men han opdagede os, da Marcella kom til at slippe en latter løs; han kiggede op, smilte til os og standsede ved hjørnet; der stod han, så længe vi fiskede, lod som ingenting, men morede sig ikke mindst. Engang blev vi skældt voldsomt ud af en brøsig, gråsprængt herre; og vi blev nødt til at gå ind og lukke døren for bestandig.

Om morgenen ved to-tiden kom Dubois hjem. Han havde skreget, til han ingen stemme havde mere; kun en hæs skurren var tilbage. Han ømmede sig over smerter i ryggen; der var leveret et stort slag. Dubois havde stillet sig med ryggen op ad en væg og slået to i besvimelse, men lidt efter var han blevet trængt ud i sværmen og overfaldet bagfra, de hunde! Ellers var han i glimrende humør, hviskede hæs og stemmeløs, lavede te og hentede brød og ost. Jeg lagde mig først ved halvfem-tiden.

8

Dubois' garderobe, det vil sige det, han havde på kroppen, var blevet medtaget. Han gik derfor en dag op i Belle Jardinière og bestilte sig noget andet. Det var en god forretning, men som han sagde, man skulle forstå at købe der. Og den næste morgen kom buddet med en flot og kolossal engelsk ulster, et par støvler, en stiv hat og en flaske parfume til ti francs.

Nu var han udstyret, og det gjordes også behov for Grandignaux' sekretær. Han var nemlig blevet definitivt udnævnt – hemmeligt, sin gage ville han få, når *permanencen* var oprettet. Foreløbig havde han slået Grandignaux for tredive francs, som forskud, selvfølgelig.

Det var efterhånden rygtedes, at Dubois var blevet en formående mand. Folk kom til ham for i tide at stå sig godt med den vordende sekretær hos den vordende kandidat.

Og Dubois tog imod dem som en minister; affabel og nedladende stødte han aldrig nogen fra sig, havde et smil, et håndtryk, et løfte til hver. Da han engang fik en arbejdsløs anbragt ved indgangen til møderne, og denne tjente fire francs og var taknemmelig og fortalte det vidt og bredt, steg hans ry så højt, at han en eftermiddag modtog besøg af nevøen til en afgået minister. Hvad ville denne? Intet. Han spiste frokost hos Dubois og forærede ham et par fribilletter til en varieté, inden han gik. Frokosten måtte jeg betale – uden at tage del i den. Dubois lånte ti francs af mig. Men jeg blev halet frem og præsenteret og fik fribilletterne, da sekretæren havde andet at gøre end at gå i teater: He! he! he!

Hans finanser var ellers i en syndig uorden, men han selv mærkede intet til det, da vi som gode venner måtte have fælles kasse. Ak, hans første låneblufærdighed var for længst borte. Nu bankede han bare på hos mig og sagde: "De kommer til at låne mig tyve francs!" Af og til forfærdigede han en kvittering af strengt lovmæssigt udseende og overrakte mig den med det franske ordsprog: De gode afregninger gør de gode venner! Så rev vi den i stykker, når jeg den første eller femtende fik mine penge igen – for det gjorde jeg. Men Dubois skyldte nu så meget, at så snart gælden var betalt, måtte han stifte en ny. Engang jeg selv kom i forlegenhed, skaffede han nogle moneter – som forskud fra Grandignaux – og forærede mig mine egne penge med så stor elskværdighed, at jeg ikke senere kunne nægte ham noget. Alligevel var det ofte lidt underligt at høre Dubois og hans gæster skåle med bourgogne ved siden af, mens jeg selv drak øl. Han holdt nemlig den ene politiske middag efter den anden. Jeg så mange besynderlige ansigter vandre ind og ud hos ham, magre rævefjæse med tyveøjnene gemt under buskede bryn og lange bløde skæg viskede til siderne, lurvede småhandlende, en buket af Frankrigs vælgere og styrere; kun Dubois' røst klang derindefra, han talte som Cicero; de andre tav – og spiste; de fulgte hans opfordring ved afskeden om at komme igen, kære ven, kom igen! Men Dubois selv syntes ikke at nyde godt af al den fine mad; han havde hverken ro til at spise eller sove.

En eftermiddag han havde bedre tid og ikke straks måtte styrte af sted, blev jeg bedt ud til kaffe i køkkenet, det vil sige til min stol i gangen. Det var en sludfuld dag, så der næsten var mørkt og forbandet koldt. Dubois sad med Kikki på skødet;

angorakillingen var en vild krabat og holdt ikke af at tvinges til at sidde stille; den gav sit mishag til kende ved undertrykt knurren og hvæsen. Men Dubois var ikke den mand, som fandt sig i noget, han slog den derfor temmelig hårdt oven i hovedet; hvorpå Kikki sænkede ørene og hvæsede endnu mere indædt; den fik nye klask, men det hjalp ikke. Så prøvede han, om den kunne tages med det gode, bød den mælk og klappede den venligt; men efter den første behandling var katten mistroisk og stædig. Det var for galt; Dubois opdagede en ny måde at straffe den på, han knipsede den af al magt på næsen, spændte en af sine muskuløse fingre og lod den som en stålfjeder gå af på Kikkis snude. Samme resultat som før. Dubois blev ophidset og brugte kræfter. Men katten forstod vel slet ikke, hvorfor den fik klø, da den intet positivt havde gjort. Igen brugte franskmanden milde ord og klap, igen klø, og sådan gik den meste tid, vi var sammen. Endelig lagde Marcella sig imellem og sagde, det var synd, som han mishandlede den. Så blev han for alvor ærgerlig, og her vidste han, at der var en vis fornuft, han kunne indvirke på, han smed derfor Kikki med de tyve kløer ude over bordet lige i hovedet på hende, og bad om, at hun så ville opdrage katten, for han ville ikke længere finde sig i dens utålelige væsen, og blev det ikke bedre, vred han halsen om på den. Men Kikki krøb straks stille sammen og gemte hovedet i hendes bluse. Også det ærgrede Dubois. "Jeg som giver den mad," sagde han, "vil den ikke vide af, men hun som aldrig gør den noget godt, skal den vise sig lækker for. Det er sgu nogle yndige dyr! Lad os nu gå ind i værelset." Der var næsten koldere, men han samlede alt det papir, der fandtes, og lavede et vældigt bål. Lykkelige som børn krøb vi tæt om

kaminen og lod os stege i ansigtet og på hænderne. Dubois følte det endog så varmt, at han måtte have jakken af; han trak skjorten op over armene og beså sine muskler. Desværre viste det sig, at han ikke var rigtig ren, og derved gik noget af virkningen til spilde. Men det afficerede ham ikke, han kradsede sig ostentativt på albuerne. Skade at han ikke kunne få hele kager af, for da ville han have været stolt over denne sjældne frodighed, samlet den til beskuelse på en tallerken. Det var jo Satans; en udmærkelse – selv om det kun var i henseende til skidt. Nu nøjedes han med at slå sin kone på skulderen: "Min lille høne, vi trænger nok til et bad."

Bålet sluktes; enkelte mystiske hieroglyffer glødede endnu i de sorte forkrøllede blade, med en lille knitren døde de bort.

Regnen øste stadig ned, af og til bar vinden den ind på ruden; den skyllede ned ad glasset og skjulte hele verden, så det nok kunne se ud, som om vi var på havet og fik en styrtesø over os; uordenen og lugten i stuen mindede også om en skibskahyt i stærkt uvejr.

Dubois rejste sig og trak jakken på, han slog kraven op og rakte hånden frem til farvel. "Skal De ikke have Deres frakke på i dette vejr?" spurgte jeg forbavset "Jo, hvis jeg havde den. He! he! he! Den er henne at hvile sig. Skidt, nu får jeg da støvet af mig," og han rakte hånden frem en gang til. Jeg havde flere frakker og tilbød ham en af dem. "Ja tak, siden De vil have det. He! he! he! Bare jeg nu kan passe den!" Han halede i den, et par tråde sprang, men den kom da på. Så fik jeg håndtrykket og farvel kære ven, og Dubois gik ned af trapperne, martialsk og glad som altid.

9

Det varede længe, inden Grandignaux' *permanence* blev oprettet. Dubois gjorde alt sit for, at det snart kunne ske, men Grandignaux selv trak det så længe ud som muligt, da den ville koste ham flere hundrede francs om dagen. En eftermiddag, jeg sad hos ham, ringede det, en herre og dame kom ind. Dubois præsenterede mig: en af mine venner, en af mine *gode* venner, idet han lagde stærkt eftertryk på gode, som om han ville sondre mig fra andre mindre heldige. Herren tog mig alvorligt i hånden. Han var vel nogle og tyve, mager, glatraget, noget sygelig; hans bestilling var advokat. Senere viste det sig under samtalens løb, at han var meget litterær. Om jeg kendte Baudelaire, ah Baudelaire! Hans sjæl følte sig nu meget tiltrukket af Paul Verlaine. Der var ikke skrevet noget så skønt, sublimt som hans "*Prière*". Han citerede med bævende røst det meste af digtet, det tog godt og vel ti minutter. Dubois, der ærgrede sig over, at han havde ordet så længe, uden at han kunne bremse ham med sit: *attendez*, sagde råt noget om, at Verlaine havde levet som et svin, måske sagde han det for at vise, at også han kendte Verlaine, de to herrer kom i en ivrig diskussion over, hvor vidt en digter skal dømmes efter sit liv eller sine værker, og om man virkelig kunne kalde "*Prière*" for et smukt digt, når forfatteren bevisligt havde drukket så overdrevent meget absint og holdt for meget af pigerne. Dubois gik så vidt, at han foreskrev digterne en streng regelmæssig levevis og fritog ikke engang genierne, som man jo ellers ikke tør regne for rigtige mennesker.

"Se til Victor Hugo, vor største," sagde Dubois.

"Men der kan dog gives undtagelser," indskød advokaten, bleg af ophidselse.

"Nej, poesien er en bestilling som en anden, og der hører en klar hjerne til at præstere noget klart; Verlaine var sikkert aldrig klar deroppe."

"Ja, men stemningerne?"

"Heller ikke. Stemningerne er lige så lavet som det andet. En art ciselering! Hører med til håndværket!"

Damen, advokatens hustru, sad tavs og stiv på sin stol. Man var ikke overbevist, om der var liv i hende. Hun var skeletmager med et ansigt som en knap og et langt, fugtigt hår sat i en tynd cirkel ovenpå hovedet.

De gik forresten hurtigt. Så snart de var borte, kom Dubois optaget hen til mig og fortalte, at advokaten var en af hans families venner, sendt af moderen for at se, om han levede alene; gudskelov Marcella tilfældigvis ikke var der. Advokaten var ellers en bekendt og rig, uhyre rig mand; – Dubois blev selv lidt forgyldt ved tanken om den andens rigdom. – konen var en sippenippe, hende havde han fået gennem avisen, på grund af den averterede medgift – en halv million. – ja, der måtte jo noget til at gifte sig med det lig. Manden var hende da også utro dag og nat så at sige. He! he! he! Ja han var sgu en snedig fyr.

Det var ellers bekendt for alle, undtagen konen selvfølgelig, hvordan han kort efter brylluppet prøvede på at skille sig af med bruden. Han betalte en af sine venner til at gøre kur til hende, så han kunne gribe dem in flagranti. He! he! he! Og ved skilsmissen få sig tildømt hele formuen. Men det mislykkedes; konen blev ham desværre tro. Siden den tid hadede han hende

mere end nogensinde. Og Dubois beklagede ham, det var virkelig synd, at en mand skulle plages af sådant et forbandet fruentimmer.

Han led blot af den indbildning at være en stor digter – skrev lange digte til månen. Derfor havde han læst ham teksten. Det var ikke alle, der kunne være kritiker. Dubois havde selv været det; ja vel, men der var mange, som ikke var i besiddelse af den evne.

Han ville ellers pålægge portnerkonen, at hvis advokaten indfandt sig oftere, skulle hun blot fortælle, at han var flyttet. For selv om det kun var nogle dages spørgsmål med *permanencen*, ville han dog ikke give afkald på de faderlige månedspenge. –

Dagene gik. Dubois promenerede min frakke over hele kvarteret, så jeg senere måtte antages at være en af dem, han havde været god imod, når han engang forærede mig den. Han beholdt den en stiv måned, da hans havde godt af at hvile sig så længe: He! he! he! og jeg jo alligevel ikke kunne gå med flere ad gangen.

Den første indløste Dubois sin egen, og jeg fik min; bortset fra at den var så udvidet, at jeg nu kunne være to gange i den – ved siden af ham er jeg kun ringe af vækst – måtte jeg sige, at han havde behandlet den pænt. Han havde iført sig sin kolossale engelske ulster, da han kom og afleverede den, så det tog sig helt nådigt ud, at lorden nedlod sig i nogle dage til at prøve min tarvelige frakke. Jeg skulle have mange tak, men måtte han bede om sin egen, det var sgu noget andet. He! he! he! –

Dubois' pengeforhold var i endnu større uorden end nogensinde. Forældrene, som troede, at han skulle op til eksamen, sendte ham penge til immatrikulationen, men dem havde han brugt og oven i købet solgt sine bøger, siden han først skulle op til foråret. Politikken, dette mangehovede, mystiske monstrum slugte alt; når man så nøje til, bestod hovederne vel af drosker, caféer, middage, men for Dubois tog det sig nu meget mystisk ud.

På eksamensdagen sendte han telegram til den kære familie; der stod, at han havde fået første karakter – og om de ikke kunne sende halvtredsindstyve francs. "Man skal hamre, mens jernet er varmt," sagde Dubois, han brugte ofte ordsprog.

Denne gang viste hans menneskekundskab sig at være god; pengene kom med et langt og venligt brev; når han ellers bad om penge, kom kun et brev, og det var ikke venligt. Men herregud, folk plejer jo ikke at være mistænksomme, når man sender dem rare efterretninger. –

En aften, eller morgenstund, jeg havde lagt mig for at sove, blev jeg vækket af en sagte banken. "Hvem er det?" Mlle Marcella fniste derude, Dubois ville tale med mig, sagde hun. Nå, jeg kom lige fra dem, men klædte mig på og gik ind.

Hun var i frisérkjolen, han havde kun bukser på og sad med et vandfad på skødet. Vandfadet var fyldt med blod, og Dubois fiskede med en stor saks efter noget på bunden. Marcella fniste stadig, han så grinende op på mig og spurgte om, hvad jeg troede det var.

"Tja."

"Jo, ser De," sagde han, "da De var gået, lagde hun sig på sengen, men allerbedst begynder pigebarnet at bløde som en

okse, jeg får fat i vandfadet og se, hun taber denne her." Han holdt med saksen en blodig ting op mod lampen. "Det er såmænd et foster, det tredje barn hun skænker mig. He! he! he!"

Dubois kunne godt være rå, men her var hans naturlighed så grænseløs, at man ikke blev stødt, ikke engang fandt det mærkeligt, jeg følte mig, som om jeg havde været på sydhavsøerne.

"De falder," sagde han filosofisk. "Hun er ikke stærk nok til at føde dem. Forresten kan det også godt være, at det kommer af, at vi fik den første væk ved at lade dig hoppe ned af bordet. – Vi skal nu lige godt være forsigtigere. – Har De forresten set, hvor det ligner godt," henvendte han sig til mig, idet han slog op i sin notesbog og viste mig en tegning, han havde lavet, imedens han parterede tingen med saksen.

"Hvad ville De gøre, hvis De fik et barn?" spurgte jeg.

"Ja, det var jo en sørgelig hjemsøgelse; der var jo ikke andet for end at sende ungen på landet, det ville koste mig tredive francs om måneden, og jeg tænker, at jeg kunne have brugt dem til noget andet." –

10

En dag stod der i en af smågaderne, med store, farvede bogstaver: *Permanence Grandignaux*. Og derinde sad Dubois, den vordende Napoleon, endnu kun Bonaparte, general over en skriver og tre plakatsmørere.

Som sin mægtige åndelige fader, lagde han koldblodigt den ene isnende geniale slagplan efter den anden, benyttede hver af sine modstanderes fejl, opstillede lumske baghold for dem, som de absolut måtte falde i, og førte endelig et sidste uimodståeligt kavalerichock i deres flanke à la Murat.

I to nætter kom hele hans strålende fremtid til ham i drømme: Grandignaux eksisterede slet ikke, det var ham selv, der blev valgt med knusende majoritet. Så var der et dunkelt ophold, hvorefter han så sig som Fallières efterfølger, og da var det ham jo en let sag at forandre republikken til et kejserrige. Den sidste nat følte han sig som Gud den almægtige. –

Desværre havde de herlige drømme en uheldig efterdønning om dagen, den viste sig i et overmodigt væsen, storsnudede svar; og da Dubois ikke var enehersker på *permanencen* men havde to ligestillede medkonsuler, han prøvede på at behandle som tjenestekarle, besluttede de hans fald. Han fuldbyrdede det selv ved at forsøge et statskup, idet han stillede Grandignaux det alternativ: enten ham eller de andre. Han ville helt bære ansvaret for valgene og styre alt alene, eller gå.

Grandignaux foretrak det sidste.

Og dermed var Dubois også glad. Med ét sank hans tillid til Grandignaux' kandidatur, ja han forudså hans nederlag, og det

var ikke rart at være hans sekretær, når alle bagefter kunne vælte skylden over på ham. Nej – hyiiiih! et langt, betegnende fløjt, han ofte benyttede sig af; han havde nok af det, spilde sin tid, give penge ud, ikke få mad eller søvn. Tak! Næ, nu ville han tage en ordentlig hvil, ikke lave sig bryderier, sidde lunt hjemme, spise god mad, ryge sin cigaret i fred, og forberede sin eksamen. Det kunne nok være på tide, sagde han, idet han pludselig opdagede det. Han var glad over at være kommet ud af den sylte.

Gud fri ham! Og han gav sig til at drage alle fordele frem af sin nuværende situation.

Han var ovenpå.

Men Dubois kom ikke sådan ud af politikken, det var en bestilling, der passede for godt til ham, han kunne ikke løsrive sig af dens charme.

Ganske vist talte han næsten ikke mere om den, og det mente han vel heller ikke var sømmeligt, siden han foreløbig ikke ville indtage en ledende stilling, men han fulgte dog interesseret begivenhedernes gang og havde fået en vis charge – en bagatel – han var leder af en republikansk forening, noget de unge mennesker havde tvunget ham til.

Skønt Dubois nærede den største foragt for sit lands styrere og sine landsmænd, var han dog ivrig patriot, accepterede gerne franskmændenes samtlige fejl, når han kunne dele deres berømmelse. Ivrigst var han, når han overfor en fremmed optrådte som repræsentant for hele landet. En aften kom han således hjem og berettede, hvordan han havde givet en drukken tysker et par på kassen, fordi denne tillod sig at synge: Deutschland über alles. –

Det er jo også en art fordel ved ikke at høre til et stort land, at man ikke kan prale og være uforskammet med ganske upersonlige egenskaber og gerninger. – Da jeg kørte igennem Tyskland, var der en amerikaner, som gjorde vrøvl over, at toget ikke gik hurtigere, ja, han skældte næsten togføreren ud: I *hans* land var det sgu noget andet, der fløj man som fuglene. Togpersonalet var rasende, som om det var personlige fornærmelser, eller de selv kunne gøre for det.

"Hele verden er mit fædreland," sagde en af mine bekendte; han havde rejst meget og talte flere sprog; han længtes altid mod sit fædreland, og befandt sig dog i reglen godt og hjemligt, hvor han var. Men vi har ikke alle så vidt et blik og så stort et hjerte.

En dag fik jeg Grandignaux at se. Dubois trak mig med til et møde og præsenterede mig som sædvanlig: En af mine venner, en af mine *gode* venner. Det var i en lille arbejdersnask. Grandignaux sad omgivet af et dusin bisser, flere kom efterhånden. Han lignede en noget falleret og svinsk litterat, men hans ydre var måske tillavet for at behage de herrer vælgere, han ville ikke støde dem ved at være for fin på det: *Liberté! Égalité! Fraternité!*

Men øjnene, gule og kloge, anstrengte af for lidt søvn og for meget tobaksrøg, så mistroisk og ironisk på den, han talte med. Det var sikkert ikke den rette måde at beskue sine medborgere på, og jeg kom i tanker om, hvad Dubois havde fortalt mig om hans princip: ikke at købe stemmer men handle ærligt – og sparsommeligt. Hvordan vil han da få folk til at stemme på sig, tænkte jeg, hvordan vil han kunne stå sig mod de andre, som køber alt, hvad købes kan; husker han ikke gasdirektøren, som

gav tredivetusind ud og dog faldt, fordi han ikke havde sikret sig den faste stok salgstemmer, der koster tyvetusind til. Ak Grandignaux, *grand agneau*! Dine øjne skaffer dig ingen tillid og din sparsommelige ærlighed ingen venner. Skål!

Det var en djævelsk stærk likør, vi drak, og med hver kop kaffe fulgte der et nyt lille giftglas, snart grønt, snart gult, snart rødt. Alle havde regning, og ingen turde spørge om, hvor stor den var. Værten tjente godt på politikken.

Dubois sagde ikke meget, men når han henvendte sig til Grandignaux, var det morsomt for mig at iagttage, hvor høfligt og artigt han gjorde det. Napoleon var borte, jeg genfandt ham først, da vi kom ud på gaden, og han under idelig standsen og mimik fortalte, hvor fint han bar sig ad mod Grandignaux. Han havde straks kunnet se på ham, at han ville bede ham om noget; Grandignaux mærkede nok forskellen på *permanencen*, følte et uerstatteligt savn. Men nej, Lucien Dubois bed ikke på mere, *"ah non Zut"*! – Lyttende og ærbødig sjokkede jeg ved hans side, men den store mand gik spændstig og martialsk og skuede vidt for sig med sit falkeblik. – Stor med de små og lille med de store – som Sancho Pansa fordrejede sin høje herres selvkritik.

Da Dubois indså, at han ikke kunne tjene en formue på politikken i øjeblikket, tænkte han dybt og længe over de midler, der stod til hans rådighed for at rejse penge. Hans valg faldt på sprogtimer; han havde lært latin og græsk i en halv snes år, men huskede som alle gamle studenter ikke meget andet end: *Quousque tandem Catilina* ... og så de udenadlærte lægevidenskabelige betegnelser; han opgav derfor med stor overvindelse at være lærer i de døde sprog. Af levende sprog vidste han, at *"yes"* svarede til *"oui"*, hvad *"non"* hed, kunne han

ikke komme på; han havde jo fået en klassisk uddannelse. Men død og pine, han talte jo flydende tysk, havde i sin ungdom fartet i det barbariske Germania.

Og han gav sig til at lægge ind på annoncer, men der var ingen, som svarede ham, hvad han selvfølgelig vidste på forhånd. Dog intet kølnede hans iver, jeg skulle absolut være med, her var noget at gøre, vi skulle ordentlig plukke dem.

En dag børstede vi vore hatte, tog handsker på og kørte hen til et lærerbureau. Vi kom op ad en fin trappe, ringede og blev vist ind i et elegant kabinet. Siden der var så fint, anlagde Dubois grevemine for ikke at ligne en tigger. Vi ventede længe. Dubois holdt ikke af det, han var ikke vant til at antichambrere – sagde han. Han brugte tiden til at vurdere billederne, slog på bordet som en kender, jo det var gedigent. Det måtte være en pæn mand, vi var kommet til. Han standsede foran mig og spurgte med korslagte arme, om jeg havde nogen mistanke om, hvad vi skulle sige til ham. Da jeg enfoldigt svarede: at vi gerne ville give timer, lokkedes blot et højt smil på hans læber, han hvislede gennem tænderne og rystede på hovedet. Jeg spurgte ham ærgerligt, hvad man da skulle bede om. "De vil få det at se om lidt," svarede han med den ro og sikkerhed, der sømmer sig for en helt.

Endelig blev vi lukket ind; en skæv, lille, skaldet mand tog imod os. Hvad de herrer ønskede?

"Vi ville gerne give undervisning i tysk," sagde Dubois i en længere sætning. "Jeg har tilbragt det meste af min ungdom i Tyskland, og den herre er indfødt!" tilføjede han.

"Men De taler dog vel fransk?" henvendte mandslingen sig til mig.

"Jo!" svarede jeg, idet jeg beflittede mig på at udtale enstavelsen så gebrokkent som muligt.

Vore navne og adresser blev skrevet op; der var intet for øjeblikket; men direktøren skulle lade os det vide, hvis der blev noget senere. Og vi gik. Jeg gjorde ikke Dubois opmærksom på, at han jo alligevel havde bedt om tyske timer: – Vi hørte aldrig fra bureauet.

Men en aften kom Dubois strålende hjem, han havde en seddel med en adresse. Der boede en mand, som havde to drenge, der skulle undervises i tysk. Afsted!

"Ja, men vil De ikke selv? ..."

"Nej, nej, jeg skal først have Dem anbragt!" svarede han generøst. – Han havde fået opskriften af en bekendt, en gammel politiker, som havde spillet en betydelig rolle. "En satans snedig fyr, endnu fiffigere end jeg – ja, altså det er jo ikke godt muligt, men lige så snedig, *enfin*!" rettede han det smilende til.

Jeg var derhenne og ordnede det til to timer om ugen for en betaling af 20 francs månedlig, men de måtte endelig ikke fortælle det, da det var en *"prix de faveur"*, udtalte jeg, som Dubois havde lært mig.

Dagen før jeg skulle undervise, tog Dubois sig af mig. Pædagogik var sgu en vanskelig sag. Jeg skulle være streng, ikke banke børnene, men sørge for at de bestilte noget.

"Ja, men jeg kan jo ikke tysk," indvendte jeg.

"Gør intet, når kun drengene hænger i. De har jo bøgerne at se efter. Blot ét: lad dem aldrig gribe Dem i en fejl; spørger de efter et ord, og De ikke ved det, så opfind et i en fart."

Nu skulle han lave mig en stil, jeg kunne give dem for; han skrev en del franske sætninger op, men da han skulle oversætte dem, viste det sig umuligt, snart var det et ord, snart et køn, snart en tid, det kneb med. Og han forandrede og forandrede, til vi sad i en sø af kasseret papir. Sætningerne blev mere og mere kunstige. Vi skændtes længe om oversættelsen af: *Han holder sig oprejst,* som Dubois påstod hed: *Er steht sich auf.* Endelig opgav han det og sagde, at jeg i begyndelsen ikke behøvede at give dem stiløvelser. Klokken var tre nat, og Dubois svedte.

"Der kan De se, pædagogik er ikke nogen let sag," sagde han, da vi skiltes.

Dubois lignede en del disse franske markedsgøglere, gadesælgere og lign., der udvikler en fænomenal energi uden nogensinde at kunne bringes til at tage fat på et ordentligt, regelmæssigt arbejde, som ville koste dem halvt så meget anstrengelse, men som de lader til at have en medfødt modbydelighed for.

Med mine elever gik det nu ikke så glat, som Dubois havde tænkt sig, lave gloser dristede jeg mig ikke til, da de frækt væk slog op i leksikonnet, så snart de havde mig mistænkt. Den ældste, der var femten år og kunne næsten lige så meget tysk som sin lærer, havde aldrig hørt Goethes navn. Jeg prøvede på at læse lidt Heine med dem, men de grinte og fandt ham helt fjollet.

Man har forklaret, at det var af storsnudethed, franskmændene aldrig havde lært noget af udlandet, mon det ikke skyldes mangel på evne, og at de er totalt blottet for det, vi forstår ved sjæl og menneskeværdige følelser. De har ikke

optaget noget af fremmede kulturer, fordi de ikke kan lære sprog, og fordi anglosaksiske mesterværker ikke kan oversættes på fransk. Jeg tænker endnu på en plakat: *Le crépuscule des dieux – Götterdämmerung*. Er det ikke som en rungen af himmelhvælvet, der straks kommenteres af en sirlig dværgsling, lidt mindre end Tommelise og med en stemme som en fårekylling. Pip! pip! pip! Han taler så hurtigt, åh kære fru Fridrichsen så hurtigt!

Goethe har ikke engang fået lov at beholde sit navn i Frankrig, han kaldes Gö-æte. –

Men lad os komme tilbage til vor Franskmand.

Det har vel været en gåde for læseren, at jeg i så lang tid kunne holde Dubois ud, det er det såmænd også for mig. Forklares kan det alligevel på en måde: I begyndelsen gjorde han sig umage for at glimre og være elskværdig, og det lykkedes ham til en vis grad, desuden *så* jeg ham jo heller ikke så tydeligt som senere. Dertil kom, at jeg ikke kendte nogen og var glad for dog at have truffet en ikkeforbryder.

Dog den egentlige grund var, at jeg hverken levede med ham eller noget andet, var skilt fra alverden som ved en strålende regnbue og fornam hele livet som en duftende og sagteklingende harmoni. Men dette er en bog for sig, som De med tiden kan få at læse, og som jeg kan berolige Dem med minder lige så lidt om "Franskmanden", som stjernen Venus ligner hans natpotte.

Franskmanden havde også et par gode egenskaber: som viljen til at være god og den faste overbevisning om, at han var det, noget der af og til kunne give virkelig positive resultater. Det var også sin egen sag at sige, han ligefrem var egoist. Han

gav gerne til andre, bød gæstfrit det bedste, han havde, og det var ham en fornøjelse, når man tog.

Men det blev mig dog for meget, særligt nu da jeg fik udsigt til at have ham hængende, siden han havde ferie. Han begyndte også så småt at slå mig for penge igen. Jeg var træt af byen, spektaklet, kulstøvet, stanken og den knebne plads. Altså jeg besluttede at flytte ud på landet. Dubois fandt min idé god, skønt vi kunne have klaret den ved at tage en fælles lejlighed, mente han. Ja, på landet, der ville jeg kunne leve af ingenting, ork ingenting, mindre end ingenting!

Han skyldte mig tresindstyve francs, men dem behøvede jeg jo ikke, da jeg altså nu skulle til et sted, hvor stegte duer fløj en lige ind i halsen. Dubois fandt det næsten skammeligt af mig, at jeg ikke bad ham opbevare et par hundrede francs.

11

Der er snart gået et år. Jeg har fået det velsignet fredeligt; jeg har genfundet jorden og himlen, årstiderne og dyrene. Vinteren var smuk, klar og kold. Jeg har også været heldig med stedet; her flyder en flod, Marne; den deler egnen i et fladt og kultiveret villakvarter og et mere bakket og landligt. Fra mine vinduer er der udsigt til skovklædte høje.

I de tørre og friske vinterdage gik jeg lange ture ud ad de frosthårde landeveje, fyldte begærligt mine lunger med den rene luft og lod mit blik glide over de brede marker; jeg kom forbi store, tyste parker og kiggede ind af en gammel gitterport med et forvitret våben over, og gennem en lang allé af fornemme træer kunne jeg se slottets hvide facade. Alt var stille, kun en solsort rodede i det døde løv.

Fra et fort på en af højene – nærmest et monument for franske krigere, som faldt i belejringen 1870 – er der udsigt til Paris. Jeg gik nogle gange derop og overbeviste mig om, at Eiffeltårnet ikke var blæst omkuld, og at byen eksisterede endnu. I frostvejr kunne man se i flere miles omkreds, men ret frem rejste der sig en grålig og vuggende mur, et gustent hav, hvoraf Eiffeltårnets spids og Sacré-Cœur stak op. Og jeg følte en egoistisk glæde ved at vide, at Dubois og tre millioner levede derinde; jeg tænkte mig de smalle og giftige gyder, fyldt af mikrober, og hvor der luskede mennesker om, som mere lignede dyr fra Helvede. Men rundt om lå landet i stille fred og med den fjerne vintersol over sig.

Jeg havde opgivet mine tyske timer. Dubois besøgte jeg kun sjældent. Livet på landet, der skulle koste mig mindre end intet, viste sig at være dyrere.

I Paris kan man få alt, i omegnen ingenting, det vil sige, uden at det har været i byen. Bønderne sælger ikke på stedet, de kører alt til hovedstaden. Og nu er det jo bekendt, at der i Frankrig ikke alene er grænsetold, men også kommunetold, den såkaldte *"octroi"*; det vil altså sige, at de handlende herude ikke kan købe kød, grøntsager, æg, frugt på landet men må tage til byen klokken 2 nat for at få noget, og det vil igen sige, at jeg betaler *"octroi"* ind til Paris og *"octroi"* ind til kommunen her plus fragten frem og tilbage. Men det kunne Dubois jo ikke tænke sig.

En månedstid efter at jeg var flyttet, skulle jeg ind og besørge nogle ærinder; på hjemvejen gik jeg op til Dubois. Klokken var tre; madame Therèse havde fyldt gangen med spande, koste osv., hun kom selv hen og rakte mig sin sorte mumiehånd. Døren blev lukket op af Dubois, og han var ved at omfavne mig: "Kære ven, ah! hvor er det dog længe siden, at man har set noget til Dem. Værsågod, værsågod!" Han lod mig gå ind. Marcella sad i lænestolen med sit slidte regnslag på, hun så ud til at fryse. Der var også koldere i stuen end på gaden, da den vist ikke var blevet udluftet, siden jeg tog bort. Hun rejste sig og smilte så godt, som hendes sprukne læber tillod. På bordet stod noget mælk og kogte over det lille spritapparat. "Ja, vi er sgu igen i "puréen". He! he! he!" Han pegede på to små pakker kakao til ti centimer. Frokost, middag, aften. "Men det er nu ligemeget, når man først har fået en ordentlig kop chokolade til livs, så går man langt. Sæt Dem ned og få Dem en med." Han lavede alt i stand, skar brød i lange skiver og hældte den

dampende chokolade op. Og vi spiste; det smagte godt efter at have løbet omkring i byen.

Da Dubois var færdig, strakte han benene fra sig og stak ild på en cigaret. Han følte sig vel tilpas. "He! he! Jeg var sgu sulten." Han sad i en fin figurfrakke, som en bekendt havde lånt ham, da hans egen var henne at hvile sig. Pludselig begyndte han at sutte på sine tænder og lagde hånden under kinden. Han havde tandpine, havde de sidste fjorten nætter ikke fået søvn i sine øjne. Den dag i dag ville han til tandlægen. Men det gik snart over igen. Jeg fortalte ham, at det ikke var billigere på landet. Så, så, det undrede ham. Ja, men der bar jeg mig igen dumt ad; for eks. med æg skulle jeg købe et hundrede stykker på én gang, så fik jeg dem meget billigere. Jeg prøvede på at forklare ham, at jeg helst ville spise æg, inden de var rådne, og når jeg købte hundrede, kunne jeg ikke blive færdig med dem før næste år. Men når Dubois havde sagt noget, var det umuligt at rokke ved det. –

Jeg spurgte til Grandignaux.

"Grandignaux, Ah min kære ven, ham er det sgu gået, som jeg nok tænkte. Han fik 141 stemmer, så var han jo ikke alene ude af spillet men også til grin. Han kan ikke vise sig på gaden uden at de råber "fåret" efter ham. Der blev som ellers "*ballotage*", og Porticelli gik af med sejren, han havde over to tusinde stemmer. Men hvordan skulle det også gå, når der ikke var nogen ordentlig styrelse, når der ikke var en ansvarshavende. Det var jo fuldstændigt, som hvis der skulle leveres et slag, og der ikke var nogen anfører; hvad ville Napoleons tropper have været uden Napoleon? Intet! Ja, havde han bare måttet tage sig af sagen lige fra først til sidst, da var

det ikke Porticelli, som havde sejret – men Grandignaux!" Og han slog så energisk i bordet, at chokoladen ville være fløjet ud af kopperne, hvis Marcella ikke havde holdt på dem.

Næ, han var glad for at have trukket sig tilbage i rette tid; nu kunne ikke blot intet bebrejdes ham, men de kunne se, at han havde en fin næse. Ja, det var ikke gået upåagtet hen, og hvis han engang senere ville støtte sin karriere til politikken – man kunne jo aldrig vide – da ville folk sige: Ah, ha, Dubois, De husker nok, det var ham som ...

Han var ovenpå.

Før jeg gik lovede han bestemt at besøge mig en af de nærmeste dage.

12

Min idyl er noget forstyrret, idet jeg ikke bor i hele huset, men har værtens nedenunder.

Det er en enke med sin moder, sin datter og dennes etårige lille pige. Man kan ikke tænke sig, hvad der bliver budt den gamle, bøjede bedstemoder eller oldemoder. En enfoldig tjenestepige hos os ville ikke finde sig i det halve. Skure, vaske op, passe barnet, grave i haven, og alt befalet i denne ironiske ondskabsfulde tone, som særlig kvinderne har en evne til at afsondre.

Men hvad kan det hjælpe at myrde dem her, tænker jeg, for over gaden er det det samme og ved siden af også og næsten alle steder, hvor de ikke har råd til at holde pige, men har en gammel moder. Hos en familie, jeg kender, og hvor bedstemoderen også var pige, boede hun i kælderen, ruden over hendes seng var i stykker; når jeg var bedt til middag, serverede hun maden, men måtte selv spise i køkkenet, og når familien spadserede, lukkede den sidste spisekammeret af, at hun ikke skulle stjæle sig en bid mad, for hun fik jo aldrig fri. Også i denne gemene hjerteløshed ligner franskmanden sydlændingen.

I øjeblikket er her fredeligt, damerne er ude. Men hvad er det? Der må alligevel være nogen hjemme; jeg hører en børste skrubbe under mine vinduer, og idet jeg nu bøjer mig over bordet og kigger ned, får jeg øje på en krummet ryg og et par visne, flittige hænder – det er bedstemoderen, der vasker den lilles ble.

Datterens mand bor i byen og passer sin forretning og sine piger. Om lørdagen kommer han her, og da bliver alt pudset, og der købes ind, og når klokken ringer, render fruentimmerne bævende ud, ængstelige for, at herskeren skulle have noget at udsætte. – Thi hans er riget, magten og æren!

Det er betegnende, at man på fransk siger:

Monsieur 1. Madame 2. – Kavalererne går altid først ind og ud, når de er gift; er de sammen med venner, underholder de hinanden indbyrdes, konen sjokker forladt ved siden af, ingen bærer hendes tøj osv. Hun er jo kun et mæhæ, et stykke legetøj.

Jeg har boet godt og vel en halv snes år i Frankrig, rejst i syd og i nord, og jeg fastholder bestemt, at det ikke er digtede figurer eller undtagelser, jeg her stiller frem, men typiske eksempler. For øvrigt er landet delt i en nordligere del, hvor befolkningen er mere normannisk, det vil sige pålidelig, og det er ikke alene, fordi hovedstaden ligger i den, at her findes landets virkelige vægt; den sydlige del lider af negerkoloniens laster og fejl, blødagtighed, lyvesyge, grusomhed osv.

Der er endnu én ting, jeg vil fremhæve: Franskmændene er ikke barnlige, men barnagtige; en neger fra ørkenen kan måske være barnlig, men en vild, der er fordærvet ved overfladisk kultur, kan kun være barnagtig. Franskmanden har en japaners snu og griske beregning, en zulukaffers råhed og barnagtighed og en drukken mands tårer og patos. Dette i al almindelighed, blandt otte og tredive millioner findes der gudskelov tusinder af elskværdige undtagelser.

13

Foråret kom. Jeg lå i den silkegrå morgen, endnu halvt omgivet af søvnens fosterhinde, og lyttede til fuglene. Min sjæl blev til en have, fyldt af sol og fuglesang. Når de tav, sank jeg igen ned i mørket.

Højene på den anden side Marne, der var beplantede med frugttræer, blev ligesom rimede, og efterhånden som dagene gik, og solen fik magt, lå der imellem alt det grønne som en fin, løs sne af blomster.

Hvor er floden køn her. Den frie og rolige bro, hvis to buer mødes med deres spejlbillede i vandet og danner en tunnel; står man et stykke borte, ser det så morsomt ud, når en kører over den på cykle; lydløst og fuglelet svæver han i det åbne rum i en smuk kurve fra bred til bred, mens hans genspejling kører på hovedet i vandet. Floden flyder og flyder og køler en, og der er stadig mere, ufattelig mere. Jeg så en mand ro op imod strømmen, for hvert åretag kom han et ganske kort stykke frem, og så ofte han tog årerne op af vandet, standsedes båden og stod et sekund helt stille. Og dog ser det ved et løst øjekast ud, som om floden var en smal indsø med dødt vand. Af og til er det tydeligt, hvordan en hel, sammenhængende vandflade kommer drivende med voldsom fart, støder på en anden, langsommere, danner malstrømme, der kan tvinge en gren i knude men tegner sig som nydelige, uskyldige smilehuller på overfladen.

Dette spil kan få en til at tænke på den lille, søde fisk, som i sin glæde over sol og forår springer ud af vandet – i

virkeligheden er det jo et sidste forsøg i vildeste dødsangst på at undgå en rovfisks åbne gab. Og floden flyder med sin polerede, grønne flade; et stykke papir, jeg kaster ud, er i et øjeblik langt borte; et par svære pæle, jeg kommer forbi, rokker frem og tilbage, som om en kraftig hånd nede på bunden rystede i dem.

Men forårshimlens skyer og fjerne blå spejler sig uforstyrret i denne sejlende evighed.

Små øer er der ude i floden, som store skibe, opankrede midt i strømmen, fyldt med træer og fugle. – Der gøres i stand i haver og villaer, og jeg spadserer i en lugt af maling og oprodet muld. Duften af de mange blomster blander sig med det friske vejr fra de halvtudsprungne træer. De tynde, bløde blade krøller sig langsomt op i den varme luft – de har en lignende aroma som småbørnenes friske hud og en farve som fugleungernes næb. Ja, alt er så rent og uskyldigt, endnu ikke blandet med stanken af sved, parfume, benzin. Men snart flytter de ud, alle de velsignede landliggere, en hel strandvejskoloni af franske grosserere, der ejer alt, forpester og sviner til, til høstens regn og vinterens strenghed igen får renset ud. – de franske villaer er forresten så kønne, alle omgivet af en høj mur, en gitterport med klokke, der anmelder fredsforstyrreren, græsplæner, store træer, hemmelighedsfulde skygger; og alt det præsteres ofte med en meget lille grund, og uden at det synes at koste andet end god smag. Hvor ligner de dog lidt de firkantede danske kasser i palæstil, som bærer præg af ejerens spidsborgerlighed og bygmesterens carlsbergsmag, og når de driver det vidt er omgivet af en soigneret kirkegårdshave med en tynd hæk, at naboen dog kan se, hvor nydeligt de har det.

Jeg måtte desværre af og til tage ind til byen, og på en af disse ture gik jeg op til Dubois for at se, hvordan han havde det, og om mine tresindstyve francs virkelig var tabt for bestandig.

Det var en rigtig pariserdag med letsindigt, frydefuldt solskin. Jeg kom til Franskmanden hen ad eftermiddagen, men herskabet sov endnu. Gardinerne var trukket for, og han åbnede først, da jeg havde banket tre gange. Samme uorden og samme lugt som ellers. Da Dubois nu var oppe, benyttede han sig af lejligheden til at bruge potten. Så hoppede han igen i reden til sin mage.

Han var virkelig noget forstemt, og det varede lidt inden han fik sig talt op. Han var på ny begyndt at lide af tandpine, og desuden var Marcella syg, ganen var ved at falde ned i munden på hende. Men nu ville han til tandlægen, og en af hans venner, en anset doktor, havde lovet at tage sig af pigebarnet: "Ikke sandt min lille høne?"

Om jeg vidste, de skulle flytte? Nå ikke! Jo, det var gået sådan for sig: Et par gange, da han var ude, havde værten indbudt Marcella til middag, men så forleden bebrejdede han Dubois, at han ikke sørgede godt for hende; først havde han slået det hen i spøg, men da han mærkede, det var alvor, tilbød han værten et par flade, hvorpå denne havde sagt ham op. Han skulle nok sende mig et kort med sin adresse, når han fik en. He! he! he! – Jeg sagde ham, at det var synd at ligge så længe i det gode vejr.

Ja, det var det også, det havde jeg fuldkommen ret i. Men det var bare i denne tid, da de havde haft så meget roderi. Fra i dag skulle alle mand være oppe hos ham klokken elleve. Kikki lå i sengen hos dem. – Det var sgu en rar en, sagde han, forleden

havde den besørget i hans nye hat, så han måtte tage foret ud af den.

"Hvorfor har De ikke besøgt mig, som De lovede?" spurgte jeg.

"Ja, tja! Jeg har så meget for i øjeblikket," sagde han.

Men nu måtte jeg ud at have en mundfuld frisk luft.

"Farvel kære ven!"

"Farvel! Så kommer De altså på torsdag."

"Ja på torsdag, ganske bestemt." –

14

Dagene svandt som seks tunge heste, der trak en gylden karet efter sig. Men ak, den pyntede vogn, alle længtes efter, var min pest og blev det mere og mere; jeg hadede søndagen. Disse specialiserede menneskevrag, hvad enten det nu var skomagere, bankmænd eller grosserere, pumpedes ud med ustandselige og uendelige tog, flød skiddent og stinkende som byens kloakvand ad landevejene, dannede pøse ved kroerne og bredte sig langsomt over engene.

I dette fri land, hvor alle tager sig friheder, må regeringen støtte sig til en stærk politimagt. Derfor har betjenten som gendarmen en revolver og en sabel, som han med fryd benytter sig af; republikaneren udstår ikke denne ordensrepræsentant. På landet, om søndagen før oversvømmelsen ventedes, trækker en lille hær selvbevidste bønderkarle med galoneret hue og spredes til alle sider. Ved hvert femte træ i skoven står sådan en stor og brøsig bisse og forbyder én at gå der og tillader én ikke at færdes der og følger en til sidst hoven og mistroisk lige til den næste betjent, der så igen tager sig af en, til man bliver fulgt ud på en hovedlandevej. Ikke fordi jeg ikke anerkender det fuldt ud nødvendige ved denne fremgangsmåde, da ellers alt ville være ødelagt som efter et græshoppetræk, men det er jo ikke nemt at nyde naturens fred under disse forhold. De elskende par, som tager ud for at dyrke Amor, er alligevel mestre i at snyde landbetjenten, ad en skjult indianergang lister de langt ind i kornet og fejrer en lystig brudedag; først senere bliver den opdaget af bondemanden, når han høster sit korn, og han

bander da højt de frække parisere, ikke så meget for aksenes skyld som for den glæde, han ikke fik del i.

Jeg søgte ensomheden. Folk havde en fræk og nærgående måde at mønstre hinanden på, som ikke behagede mig. Og det er mig stadig en gåde, at fabelen om franskmændenes høflighed endnu kan eksistere, da den jo faktisk er en kolossal og indlysende løgn. Men det går vel med det som med: Vi alene vide ... og der må nok flere hundrede år til, at man kan gøre den store opdagelse og tage sig et grin. Ligesom det var kronens glans og frakkens purpur, der fik folkene til at synke i knæ, tomme af ærefrygt, således er det her også rent ydre årsager, som har forskaffet franskmændene ry for eventyrlig høflighed. Denne høflighed består nærmest i at sige *monsieur, madame* til hvert andet ord og hælde én over med gamle, fortærskede fraser med en lige så fortærsket mimik; har de blot været to, tre gange sammen med en franskmand, tager han ikke hatten af, når han hilser på Dem, afbryder Dem i talen, svarer ikke på, hvad De siger osv. osv. Plebsen adskiller sig fra den nordiske, tunge og trevne, ved en gadedrengekvikhed, en ånd og et væsen, man finder hos gammelkloge hovedstadsbørn, som aldrig kan blive klogere. Franskmandens selvgode sikkerhed gør hans halvbarnlighed langt mere utiltalende end italienerens vrøvlende barnagtighed. Italieneren antager gerne, at det han siger er noget sludder, han lægger ingen vægt på det, skriger blot op for fornøjelsen at gøre støj; men franskmanden påstår bestemt, er aldeles sikker på, bliver rød i kammen og rasende, hvis man modsiger ham: "Si, si, si! Jeg har ret, og De uret."

Franskmandens viden består af al muligt sammenrapset, praktisk snak, avisudklip, populærvidenskabelige skrifter med

vanskelige navne og lign., han har halvkastens eller den tamme vildes hele videbegærlige uvidenhed.

Det talte sprogs fattigdom er forbavsende; kender man ikke navnet på et eller andet, kalder man det: *un machin* = en tingest; en natsværmer benævnes raskt sommerfugl og i den dur. En mere moderne undervisning var indført i de franske skoler, med fysik osv., men nu er der tale om igen at forstærke den klassiske uddannelse på grund af: *la crise du français*. Man forstår nok, at denne bevægelse kommer fra det lærde akademi, de udødelige, der i ånden nok kan siges at have samme anskuelser som Abraham.

Det er jo en ret god idé at opfriske et døende sprog, uden den ringeste mulighed for nydannelse, med opgravede ligbrokker. Desværre viste det sig, at de drenge, der fulgte den klassiske retning, var mere sløve og skrev deres sprog mindre korrekt end de, som gik den matematiske vej. Der er altså en ganske svag chance for, at den retro-reform ikke bliver til noget.

Bekendt er, at en antagelig del af befolkningen endnu ikke kan læse og skrive; at de ikke kan lære sprog og er fuldstændig blottet med hensyn til geografi.

For et par måneder siden læste jeg i bladene, at man havde afskaffet geografiundervisningen ved en art søofficereksamen – en ægte akademisk anordning, som Matin skrev, og som blev forandret på grund af bladenes forbitrelse. De gode franske kaptajner ville på deres fingre kende deres lands departementer, men når de var ude at sejle, ville de være i tvivl om Sverige lå syd for Danmark – som en videnskabsmand engang spurgte mig om.

På samme måde går det de litterære klasser, de kan ofte de mest urimelige og ligegyldige undtagelser og biformer i sproget, men kender ikke forskellen på en pil og en poppel, en gråspurv og en hejre, og kommer de til Tyskland, kan de ikke engang få deres bagage indskrevet.

Jeg skal give et par løse træk af to almindelige bytyper, der passer franskmændene som færdigsyede klæder.

Den agtværdige småborger er en sygelig lille dreng, flittig i skolen, ordentlig med sit tøj, senere får han en forretning og er stadig lige så flittig og pæn; om aftenen tæller han sine skillinger op, og det kan ikke siges, at han er ødsel, han er snarere gerrig og hård mod næsten. Om søndagen tager han ud på landet med familien; børnene er sky og artige, moderen mager og stille. Faderen taler ikke til dem, han læser i sin avis. På restaurationen giver han lige det nødvendigste i drikkepenge og er i øvrigt misfornøjet. Men denne småborger er landets rigdom og statens støtte, han lægger penge op og kan med fem og halvtreds år trække sig tilbage som rentier. Han hader biler og håner aeroplaner; de er hans natur imod, de første kører for hurtigt, de andre flyver for højt; holde sig ved jorden og fare langsomt og forsigtigt frem er hans valgsprog, og med fem og halvtreds er det jo også lykkedes ham at få et hus med høns, og et par træsko.

Den anden type er den degenererede, blaserede, sentimentale gentleman; hans dragt er amerikansk, men hans "sjæl" er med anstrengelse kommet til at lugte af Baudelaire, Verlaine. Skønt han læser engelske sportskrifter, er han så langt fra alt naturligt, at han ikke kan glæde sig ved et træ, en blomst eller en udsigt, som de gives, men flyder altid over med: *l'exquise*

beauté, *le parfum* osv. Ordet stemning findes der ingen oversættelse til på fransk, lige så lidt som til ordet sne på portugisisk – af den gode grund, at det ene findes lige så lidt som det andet. Og sådan med mange andre ord, som hjem og hygge. Ja, hvordan skulle de findes, når manden render på cafeer, i klubben, har sine piger i byen, og børnene er i pension.

Den litterære og franskdannede mand bliver med alderen gerne mystiker, det kender vi så godt fra de importerede forfattere og deres nordiske efterligninger; forklaringen er nem nok: da jorden, havet, stjernerne og hele himlen, det vil sige den virkelige tilværelse, ikke kan tilfredsstille deres higen, må de drømme sig til noget mere fint og fjernt.

Det franske folk, dette barn af revolutioner, er konservativt, reaktionært. Der er en del monarkister i republikken. Den egentlige årsag er ikke, at de er snobbede, ordensgale osv., nej, den egentlige årsag er egoisme.

De fleste er besiddende. Arbejde, arbejde til man bliver gammel, tjene en formue, skabe sig et navn, blive bekendt og anset, gifte sine børn rigt! Komme i bladene! Imponere rakket! Men for at imponere må nogen være ovenpå og mange nede. Den sikre vej er derfor at slide og opretholde kapitalen, tåle herrerne til man selv kommer til fadet. Således er socialismen langt mindre udviklet i Frankrig end i Tyskland og England. Der er næsten ingen mejerier omkring i landet, ikke fordi bonden ikke kan indse den fordel, han ville have af dem, men fordi han ikke under naboen det samme.

At der ofte har været og er revolution kan forklares igen ved egoismen, der bruser ufornuftigt op; og de har desuden ingen varig betydning.

Det er betegnende for hele den franske åndsretning, at en oversætter af Dostojevskij mente at burde begynde med en undskyldning for at han oversatte ham.

Lad mig til slut sige som et lille vederlag for mine blasfemier, at jeg i den tarveligere del af befolkningen har fundet mennesker med sjælden finfølelse og hjerte, folk jeg med glæde ville kalde mine venner, selv om de ikke kunne begribe, at Transvaal og Danmark ikke var det samme.

Dubois kom aldrig ud til mig, jeg hørte ikke mere fra ham, og han blev i min bevidsthed som til en person, jeg engang havde læst om i en roman. – Gid han for de tresindstyve francs, han skylder mig, vil købe et par støvler til Marcella, få sin tand trukket ud og tage sig et varmt bad. Men alt det lykkedes ham vel aldrig; jeg husker således, hvordan han i hidsighed smed sin stegepande på gulvet, så skaftet røg af den, og hver dag til jeg rejste, brændte sine fingre, når han med et stykke papir måtte tage den af ilden.

Ja, denne stærke, syge mand, denne lille pige med de sjælfulde øjne og ganen, som faldt ned i munden på hende, og deres børn i vandfadet, er det ikke som selve Frankrig, jeg er stødt på i min ustandselige vandren?

Om "Franskmanden"

Forfatter: Ditleff von Zeppelin (1887-1916).
Org.udgave: *Franskmanden*. Gyldendalsk Boghandel – Nordisk Forlag, København/Kristiania 1912. Denne udgave er baseret på førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Gustave Caillebotte (1848-1894): *Dans un Café* (1880).

ISBN 978-87-7628-143-4
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-357-6 (Ølstykke 2014).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

